

**UNIVERZITA KARLOVA**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Bakalárska práca**

**2019**

**Richard Golian**

**UNIVERZITA KARLOVA**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Vznik a vývoj politickej strany *Ciudadanos***

Bakalárska práca

Autor práce: Richard Golian

Študijný program: Politologie

Vedúci práce: doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

## **Prehlásenie**

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa

Richard Golian

## **Bibliografický záznam**

GOLIAN, Richard. *Vznik a vývoj politickej strany Ciudadanos*. Praha, 2019. 67 s. Bakalárska práca (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedúci bakalárskej práce doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D.

**Rozsah práce:** 93 092 znakov.

## Abstrakt

Bakalárska práca *Vznik a vývoj politickej strany Ciudadanos* sa zaoberá činnosťou, programom a politickou komunikáciou španielskej strany *Ciudadanos-Partido de la Ciudadanía*, jej hodnotovými východiskami pri tvorbe politík a ich premenami od vzniku strany až po parlamentné voľby v Španielsku v roku 2019 a prevažne na ich základe zisťuje, či a do akej miery môžeme politickú stranu *Ciudadanos* označiť za liberálnu. To je hlavný cieľ výskumu, vedľajším cieľom je zmapovať vznik a vývoj strany, mimo iné objasniť prechod z regionálnej na celoštátnu politickú stranu. V teoretickej časti sa práca venuje teórii rodín politických strán a zadefinovaniu liberálnej rodiny, pričom za kritérium kategorizácie je zvolená ideológia a program. Analytická časť je rozdelená na dve časti: Analýzu základných programových a hodnotových dokumentov. Druhou časťou je analýza politickej komunikácie strany, témam ktoré komunikovala a tomu, ako sa menil obsah a dôraz na danú tému. Kategorizácia do rodiny politických strán je vedená v dvoch rovinách: Prvou je sebaidentifikácia strany, teda to, ako sa sama ideologicky zadefinovala. Druhou je prirovnanie hodnotových východísk pri tvorbe politík a komunikácie v niektorých konkrétnych otázkach k tomu, k čomu sa liberálne strany hlásili historicky a dnes.

## Abstract

The bachelor thesis "*The establishment and development of the Ciudadanos Party*" focuses on the operation, programme and communication of the Spanish political party *Ciudadanos-Partido de la Ciudadanía*. The thesis examines the values of the party and their influence on policy-creating, and the shifts in the party's political programme since its foundation until the Spanish parliamentary election of 2019. The research question of the thesis is: "Can the *Ciudadanos* party be considered liberal based on its values and programme?" The other objective of this thesis includes tracing the establishment and development of *Ciudadanos* with concentration on its expansion from local Catalanian to nation-wide party, and the party's political communication. The first part of the thesis is dedicated to theoretical approaches to studying political parties. The thesis works with the *familles spirituelles* ('party families') theory, first and foremost with the concept of liberal family, which it also defines based on ideology and programme. The analytical part of the work is divided in two chapters: content-analysis of the founding and initial documents of the party; content-analysis of the communication of the party with potential voters, the

primary topics of the party's communication and the alterations in the form or in the subject matter of their communication. The research question is finally answered with consideration of two areas: firstly, the self-identification of the party; secondly, the comparison of the party's value system with the value system of traditional liberal parties in the past and today.

## **Kľúčové slová**

liberálne strany, stranické rodiny, rodina liberálnych strán, ideológia, Španielsko, Ciudadanos

## **Keywords**

liberal parties, party families, liberal party family, ideology, Spain, Citizens

## **Title**

The establishment and development of the *Ciudadanos* Party

### **PodĎakovanie**

Na tomto mieste by som sa chcel veľmi rád poďakovať vedúcemu predkladanej bakalárskej práce doc. PhDr. Michelovi Perottinovi, Ph.D. za cenné rady. Rovnako by som sa chcel poďakovať mojej rodine a priateľom za prejavenu podporu v čase písania práce.

## Obsah

|                                                                           |    |
|---------------------------------------------------------------------------|----|
| Úvod.....                                                                 | 3  |
| 1 Teória stranických rodín.....                                           | 6  |
| 1.1 Liberalizmus.....                                                     | 7  |
| 1.2 Ideologický profil liberálnych strán.....                             | 8  |
| 1.2.1 Rozdelenie na ekonomickej osi.....                                  | 9  |
| 1.2.2 Rozdelenie na kultúrnej a ekonomickej osi.....                      | 9  |
| 1.3 Ideologický profil a nadnárodné zoskupenia.....                       | 10 |
| 1.4 Španielsky liberalizmus a liberálne strany.....                       | 11 |
| 2 Vznik a vývoj <i>Ciudadanos</i> .....                                   | 12 |
| 2.1 Založenie strany.....                                                 | 12 |
| 2.1.1 Reakcia na katalánsky nacionalizmus.....                            | 12 |
| 2.1.2 Manifest Za novú politickú stranu v Katalánsku.....                 | 14 |
| 2.1.3 Ustanovujúci kongres <i>Ciudadans-Partit de la Ciudadania</i> ..... | 15 |
| 2.2 <i>Ciudadans</i> v Katalánsku.....                                    | 15 |
| 2.2.1 Sto návrhov na zlepšenie Katalánska.....                            | 16 |
| 2.2.2 Prvá kampaň a prvý úspech.....                                      | 16 |
| 2.2.3 Pozícia predsedu slabne.....                                        | 18 |
| 2.2.4 Neúspešná expanzia a kontroverzná koalícia s <i>Libertas</i> .....  | 19 |
| 2.2.5 Znovunastolená jednota.....                                         | 20 |
| 2.2.6 Regionálne voľby 2012: katalánska otázka.....                       | 22 |
| 2.2.7 Od <i>Ciudadans</i> k <i>Ciudadanos</i> .....                       | 23 |
| 2.3 <i>Ciudadanos</i> v Španielsku a Európe.....                          | 24 |
| 2.3.1 Voľby do Európskeho parlamentu 2014.....                            | 24 |
| 2.3.2 Regionálne a lokálne voľby 2015.....                                | 24 |
| 2.3.3 Vstup do španielskeho parlamentu.....                               | 26 |
| 2.3.4 Predčasné voľby a podpora menšinovej vlády.....                     | 27 |
| 2.3.5 Štvrtý kongres <i>Ciudadanos</i> .....                              | 28 |
| 2.3.6 Separatistické snahy v Katalánsku.....                              | 28 |
| 2.3.7 Španielske parlamentné voľby 2019.....                              | 30 |
| 3 Programatika <i>Ciudadanos</i> .....                                    | 31 |
| 3.1 Sebaidentifikácia.....                                                | 31 |
| 3.1.1 Demokratický socializmus a progresívny liberalizmus.....            | 31 |
| 3.1.2 Odstránenie demokratického socializmu.....                          | 33 |
| 3.1.3 Progresívny liberalizmus z perspektívy <i>Ciudadanos</i> .....      | 34 |
| 3.2 Štvrtý kongres <i>Ciudadanos</i> : Hodnoty a ciele.....               | 35 |
| 3.3 Komunikované témy.....                                                | 36 |
| 3.3.1 Katalánska otázka a jazyková politika.....                          | 36 |
| 3.3.2 Občianstvo.....                                                     | 37 |
| 3.3.3 Korupcia a transparentnosť.....                                     | 38 |

|                             |    |
|-----------------------------|----|
| 3.3.4 Sociálna oblasť ..... | 39 |
| Záver.....                  | 40 |

## Úvod

Politická mapa v Španielsku sa v poslednom období výrazne zmenila. Po páde Frankovho režimu a obnovení demokracie charakterizovala stranický systém v rokoch 1982 až 2015 dominancia dvoch veľkých strán, *Partido Socialista Obrero Español* (PSOE) a *Partido Popular* (PP), v parlamente boli prítomné taktiež dve skupiny menších politických zoskupení, jednak celoštátne, sem môžeme zahrnúť koalíciu komunistických, feministických a zelených strán *Izquierda Unida* (IU) a stranu založenú bývalou vysokopostavenou ex-socialistkou Rosou Díezovou *Unión Progreso y Democracia* (UPyD), druhú skupinu tvorili regionálne strany, prevažne katalánski a baskickí nacionalisti, tie mali v určitom období kľúčovú strategickú pozíciu pri formovaní parlamentných väčšín (Orriols a Cordero, 2016: 470). Systém dvoch veľkých strán sa v určitom období začal meniť, veľkou mierou k tomu prispel vzostup politickej strany *Ciudadanos-Partido de la Ciudadanía*. Z regionálnej občianskej iniciatívy sa postupne stala rešpektovaná politická sila v zemi. Vznikla v Katalánsku s tým, že sa vymedzila voči katalánskemu nacionalizmu. Od svojho vzniku prešla mnohými zmenami, jej vznik a vývoj bude predmetom tejto práce.

Voľba témy pramení z môjho záujmu o fenomén vzostupu popularity liberálnych strán a hnutí v Európe. Sme svedkami preskupovania politických síl na starom kontinente. Tradičné a pre mnoho ľudí konštruktívne trenie konzervatívcov a sociálnych demokratov, Európu do veľkej miery charakterizujúce, sa v posledných rokoch mení. Toto rozloženie síl nabúral vzostup liberálnych hnutí na jednej strane a nástup politikov, ktorí sľubujú tzv. „rýchle riešenia“ na strane druhej. Chcel by som analyzovať tento fenomén a zamerať sa na jeden konkrétny príklad. Politickú stranu zo Španielska som si vybral kvôli jazykovým schopnostiam a získaným znalostiam o španielskej kultúre a histórii, ktoré mi môžu dopomôcť k pochopeniu kontextu a špecifik španielskej politickej reality. Táto téma tak v sebe spája môj záujem o Španielsko a jeho politiku a záujem o fenomén vzostupu liberálnych hnutí.

Výskum zameraný na politickú stranu *Ciudadanos* bol doteraz vedený prevažne v dvoch rovinách. Jednak môžeme vidieť publikácie zamerané na jej vznik a vývoj, druhou rovinou bola analýza premien španielskeho stranického systému po nástupe nových strán *Ciudadanos* a *Podemos*. Táto téma pútala veľkú pozornosť odbornej verejnosti v rokoch 2015 a 2016, zároveň sa v tomto období zvýšil záujem aj o samotný vznik *Ciudadanos* a o

ich pôsobenie pred vstupom do španielskeho parlamentu. Mnohí sa snažili dopátrať toho, odkiaľ táto strana prišla a prečo uspela. Vznikli viaceré odborné a vedecko-populárne publikácie o jej vývoji, medzi nimi nemôžem opomenúť *Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain* od dvojice Juan Rodríguez Teruel a Astrid Barrio (2015), knihu *#Ciudadanos. Deconstruyendo a Albert Rivera: Las respuestas a las diez grandes preguntas sobre Ciudadanos* od kolektívu autorov pod koordináciou Johna Müllera (2015) a knihu prvého generálneho sekretára *Ciudadanos*, Antonia Roblesa *La creación de Ciudadanos: un largo camino* (2015). V rámci druhej roviny, teda analýzy vstupu nových strán *Podemos* a *Ciudadanos* do španielskeho stranického systému, hovorím o textoch ako *Podemos and Ciudadanos Shake up the Spanish Party System: The 2015 Local and Regional Elections* od dvojice autorov Toni Rodon a María José Hierro (2016), *The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of Podemos and Ciudadanos in the 2015 General Election* od Lluisa Orriolsa a Guillerma Cordera (2016) a *The Challenges of the New Spanish Multipartism: Government Formation Failure and the 2016 General Election* od Pabla Simóna (2016). Spomínané odborné články sa zaoberali jednotlivými voľbami, v ktorých sa vykryštalizovala podoba nového stranického systému v Španielsku.

Okrem vyššie uvedených publikácií budem pri práci využívať aj odborné články zaoberajúce sa politickou situáciou v Katalánsku, politickou komunikáciou španielskych politických strán či práce zamerané na otázku katalánskeho nacionalizmu a separatizmu. Z primárnych zdrojov pôjde najmä o informácie zo španielskych a svetových médií, programové dokumenty strany, oficiálne webové stránky *Ciudadanos* a ich komunikáciu na sociálnych sieťach.

Práca je z formálnej stránky rozdelená na kapitoly a podkapitoly, úvodná bude venovaná teórii stranických rodín, definícii pojmu liberalizmus a charakteristike liberálnych strán z ideologického hľadiska. Nasledujúca kapitola približuje vývoj politickej strany *Ciudadanos*, rozčlenená je chronologicky na tri podkapitoly, prvá sa zaoberá vznikom strany, druhá pôsobením prevažne v Katalánsku a tretia pôsobením, ktoré presahuje jeho hranice. Záverečná časť bude venovaná definovaniu strany z ideologického hľadiska a témam, ktoré strana počas svojho pôsobenia komunikovala.

Cieľom výskumu bude zistiť, či a do akej miery môžeme politickú stranu *Ciudadanos* identifikovať ako liberálnu. Vedľajším cieľom bude zmapovať jej vznik a vývoj. Sledovať budem obdobie od jej vzniku v roku 2006 až do výrazného vzostupu jej

popularity a výsledku v španielskych parlamentných voľbách 2019. Zameriam sa v priebehu tohto obdobia na voľby, program, činnosť strany a na témy, ktoré komunikovala. Mojmým zámerom bude mimo iné objasniť prechod z regionálnej na celoštátnu politickú stranu.

Metodológiou bakalárskej práce bude jednopřípadová štúdia. Pomocou teórií budem zisťovať, či je možné stranu *Ciudadanos* označiť za liberálnu. Pracovať budem s teóriou rodín politických strán. Kritériom pri kategorizácii bude najmä identifikácia či sebaidentifikácia na základe ideológie a programu. Zadefinujem rodinu liberálnych strán a pre doplnenie aj samotný pojem liberalizmus, a to vo všeobecnosti ale aj zo španielskej perspektívy a prirovnám ich k ideologickému profilu strany. Pri charakterizovaní ideologického profilu budem vychádzať z analýzy programových a hodnotových dokumentov, zaujímať ma budú najmä ideové východiská pri tvorbe politík. Budem sa preto snažiť vybrať programový dokument, ktorý má podobu základného programu ako ho definovali napríklad Olzog a Liese (1985: 11), obsahujúceho základné hodnoty strany, od ktorých sú ďalšie programové dokumenty odvodzované. Poznatky budem dopĺňať kvalitatívnou obsahovou analýzou politickej komunikácie. Na základe hodnotových dokumentov, informácií z médií a komunikácie na sociálnych sieťach, sa budem snažiť identifikovať hlavné témy, ktoré politická strana *Ciudadanos* od svojho vzniku komunikovala a spôsoby, ako ich komunikovala potencionálnym voličom. Budem analyzovať zmeny v obsahu a v dôraze na danú tému.

Práca môže ponúknuť určitý nový druh údajov o strane *Ciudadanos*, a to aj napriek tomu, že existuje viacero publikácií zameraných na jej vývoj. Väčšina z nich mapuje pôsobenie strany len do španielskych volieb v roku 2015, v ktorých sa jej podarilo vstúpiť do parlamentu. Táto práca rozširuje už existujúce poznatky a prehľbuje ich v oblastiach ako komunikácia a program. Dopĺňa ich taktiež o obdobie poznačené katalánskym separatizmom, o štvrtý kongres strany a španielske parlamentné voľby v roku 2019.

## 1 Teória straníckych rodín

Politickú stranu dnes v Európe považujeme za neodmysliteľnú súčasť zastupiteľskej demokracie. Stáva sa predmetom záujmu tak ako širšej, tak odbornej verejnosti. V rámci politickej vedy vidíme tendenciu vytvárať kategórie a zaraďovať do nich jednotlivé prípady, takto je to aj v prípade politických strán. Je viacero spôsobov, ako kategorizovať politické strany, či už na základe vnútorného fungovania, členskej základne alebo programu a ideológie (Fiala a Strmiska, 1998: 76–117). Vzhľadom na účely tejto práce som sa rozhodol pracovať s teóriou rodín politických strán, a to najmä z dôvodu jej prístupov a kritérií kategorizácie.

Pri rozvíjaní tejto teórie vychádzali mnohí autori z prác politológa a sociológa Steina Rokkana, ktorý pracuje s pojmom štiepne línie (*cleavages*). Rokkan a Seymour Lipset (1967: 34–47) tvrdia, že stranícke systémy západnej Európy je možno interpretovať ako produkty postupných interakcií medzi dvoma základnými procesmi zmeny, národnou a industriálnou revolúciou. Vytvorili schému štiepných línií plynúcich z týchto procesov. Pri typológii strán teda vychádzajú z ich pôvodu. Ako píše Peter Mair a Cas Mudde (1998: 213), jedným z tých, ktorý uviedol Rokkanovu prácu ako východiskový bod, bol profesor politickej vedy Klaus von Beyme. Pojem stranícka rodina nabral na významnosti s Beymeho prácou *Political Parties in Western Democracies*, v ktorej vytvoril niekoľko typológií založených na rôznych kritériách. Mair a Mudde označujú (1998: 213) za najdôležitejšiu duchovné rodiny (*familles spirituelles*) s kritériom ideológie. V rámci duchovných rodín vymedzil Beyme politické strany na liberálne a radikálne, konzervatívne, robotnícke, regionálne a etnické, agrárne, kresťanskodemokratické, komunistické, extrémne pravicové, ekologické (Hloušek a Kopeček, 2010: 16).

Mair a Mudde (1998: 214–215) hovoria o štyroch rôznych avšak zároveň niekedy prekrývajúcich sa postupoch pri zaraďovaní strán do rodín, kritéria sú:

- Pôvod a/lebo sociológia politickej strany
- Nadnárodné zoskupenia
- Politika a ideológia
- Názov strany

S vedomím množstva problémov spojených s kategorizáciou strán navrhujú prijatie iba dvoch prístupov, ktoré by sa vyvíjali paralelne, nie ako alternatívy. Po prvé, rodiny politických strán môžu a mali by byť identifikované na základe ich spoločného pôvodu,

druhým prístupom je identifikácia na základe ideologického profilu, to mimo iné umožňuje stranám presun z jednej kategórie do druhej (1998: 224–225). Na nemožnosť presunu ako slabinu prvého kritéria upozorňuje aj Martin Elff, pripomína (2013: 9), že strany môžu vzniknúť zlúčením strán pochádzajúcich z rozdielnych rodín alebo odštiepením z inej strany, strana tiež môže zmeniť svoju ideológiu do takej miery, že je nutné preradenie do inej rodiny. Ako príklad uvádza taliansku ľavicovú stranu *Partito Democratico della Sinistra*, ktorá sa na sociálno-demokratickú pretransformovala z komunistickej.

Profesori Fiala a Strmiska, ktorí sa teóriou rodín politických strán zaoberali v príspevku *Stranícko-politické rodiny a ideologické sektory* (2001), označujú za rozhodujúce kritérium identifikáciu strán (a nezriedka i sebaidentifikáciu) na základe „stranícko-politickej programatiky, pričom ostatné kritériá sú považované buď za doplnkové, alebo plnia funkciu náhradky v prípadoch, keď je klasifikácia podľa ideovo-programového vymedzenia strán sporná či neúčelná“. Pri tomto type kategorizácie sa vychádza z expertných posúdení, manifestov, politických vyhlásení či legislatívnej činnosti a prieskumov (Mair a Mudde, 1998: 217). Martin Elff (2013: 13) v súvislosti s analýzou programu pripomína, že väčšina postojov strán je v takzvane nekonfrontačných otázkach, strany sa tak často nelíšia v tom, čo chcú, ale len vo vnímaní toho, či sú kompetentné svoje ciele dosiahnuť. Existujú stále však aj polarizujúce otázky, ide napríklad o voľný trh verzus zásahy štátu do ekonomiky (Elff, 2013: 13). Pri kritériu ideológie by sme nemali opomenúť ani to, že stranícke manifesty zveličujú jednotný charakter politických strán, sú produktami národného vedenia strany, môžu tak, aj napriek vnútornému rozdeleniu, prezentovať stranu ako jednotnú (Freire a Tsatsanis, 2015: 3).

Pri práci budem využívať najmä kritérium identifikácie či sebaidentifikácie na základe stranícko-politickej programatiky, neobídeme však ani kritérium pôvodu, pri oboch si budem uvedomovať množstvo spomínaných slabín a zohľadňovať ich pri posudzovaní strany a zaradovaní do straníckej rodiny.

## 1.1 Liberalizmus

Oxfordský politický slovník (2009: 307) nám ponúka pohľad na liberalizmus vo všeobecnosti ako na vieru, že účelom politik je zachovávať individuálne práva a maximalizovať slobodu výberu. Liberalizmus sa pokúšal definovať líniu, ktorá má byť vytvorená medzi verejnou a súkromnou sférou, tento prístup má niekoľko aspektov. Jeden z nich je charakteristika špecifických prvkov politickej moci v kontraste s mocou držanou

a uplatňovanou v privátnej sfére. Ďalším je autonómia ekonomickej sféry a obrana súkromného vlastníctva. To však neznamená, že liberáli vždy zastávajú voľný trh, preto je tento aspekt potrebné brať s rezervou. Oxfordský politický slovník (2009: 308) následne liberalizmus vymedzuje na škále od „klasického“, ktorý verí v prirodzené práva, do ktorých by štát nemal zasahovať, až po „nový“ liberalizmus, ten vníma dôležitosť role štátu pri oslobodení ľudí od chudoby, nevzdelanosti či diskriminácie. Nový liberalizmus bol odpoveďou na situáciu na konci 19. a začiatku 20. storočia. Noví liberáli prijali pozitívnejšiu koncepciu ako ich predchodcovia. Dôraz kladú na blahobyt utilitaristov ale taktiež na pojem spravodlivosti. Záujem o spravodlivosť je spojený aj so záujmom o neutralitu, o vytváranie neutrálnych postupov, ktoré umožňujú rôzne koncepcie života. Úloha verejnej moci je iba inštrumentálna, vytvára potrebný priestor pre výkon osobnej slobody a umožňuje riešenie konfliktov (McLean a McMillan, 2009: 308). Jednou z ďalších črt nového liberalizmu, o ktorej hovorí napríklad Andrew Vincent (2001: 206) a nemôžem ju v kontexte práce opomenúť, je oddanosť k občianstvu. Na rozdiel od klasického liberalizmu z konca 19. storočia, keď bola myšlienka občianstva v podstate pasívna, zahrňovala práva ako slobodu prejavu, právo na majetok, slobodu presvedčenia a viery, jej nový liberalizmus dáva aktívnejší záujem o spoluobčanov a pozitívne úlohy voči širšej komunite.

## **1.2 Ideologický profil liberálnych strán**

Liberálne strany historicky vznikali ako obhajcovia presadzovania individuálnych práv a slobôd a odporcovia vplyvu náboženstva na politický život, tým sa odlišovali od kresťanskej demokracie, na rozdiel od sociálnej demokracie sa často vyznačovali dôrazom na minimalizáciu role štátu v spoločnosti a hospodárstve (Strmiska et al., 2005: 38). Zasadzovali sa za zodpovednú politiku a voľný trh. Ich historická podpora pochádzala zo sekulárnej strednej triedy, táto skupina tvorí aj dnes značnú časť ich elektorátu. Boli tiež internacionalistické a v povojnovom kontexte podporovali európsku integráciu (Siaroff, 2018: 11; Margulies, 2014).

Pri definovaní liberálnej rodiny sa aj dnes pracuje s dôrazom na individuálne práva ako s definičným kritériom (Margulies, 2014), liberálne strany si zachovávajú svoje spojenie s pôvodnými zásadami liberálnej ideológie, ekonomickou slobodou a slobodou jednotlivca (Close, 2019: 327). Pri ekonomických otázkach však môžeme vidieť heterogénnosť pri stranách, ktoré sa dnes označujú za liberálne (Mair a Mudde, 1998: 222)

a úplne jednoznačné to nemusí byť ani v prípade kultúrnych otázok (Close, 2019: 339–345). V nasledujúcich dvoch podkapitolách priblížim dva spôsoby, ako je možné liberálne strany rozdeliť do podskupín, či už na základe postojov v ekonomických alebo ekonomických a kultúrnych otázkach

### **1.2.1 Rozdelenie na ekonomickej osi**

Mair a Mudde (1998: 222) tvrdia, že v rámci liberálnej rodiny môžu existovať samostatné podskupiny naľavo a napravo, pravá sa navyše môže prekryvať so sekulárnymi konzervatívami. O rozdielnosti v sociálno-ekonomickom ohľade hovorí aj Lubomír Kopeček. V niektorých krajinách sa liberáli držia tradičnej protrhovej orientácie, neplatí to však pri *Demokratoch 66* v Holandsku, ktorí sa orientujú sociálno-liberálne (Strmiska et al., 2005: 38). Vážia si holandský systém sociálnej spravodlivosti a chcú ho ďalej zveľaďovať (D66, 2017). Inú rétoriku používajú liberáli v Nemecku, FDP označuje nemecký sociálny systém za drahý a byrokratický, zastáva názor, že sa jeho financovanie vymklo z rúk (FDP, 2017).

Povaha liberálnej strany v konkrétnom štáte býva často určovaná hlavným konkurentom, voči ktorému sa vymedzuje. Pri strane vymedzujúcej sa voči socialistom je pravdepodobnejšie, že bude naklonená viac k voľnému trhu ako strana, ktorá sa vymedzuje voči konzervatívcom (McLean a McMillan, 2009: 308). So sociálno-liberálnymi stranami sa zvykne pracovať aj ako so samostatnou straníckou rodinou (Siaroff, 2018: 11). Môžeme však, tak ako bolo aj na príklade ukázané, pracovať s dvoma tendenciami alebo podskupinami v rámci liberálnej rodiny.

### **1.2.2 Rozdelenie na kultúrnej a ekonomickej osi**

Ďalšou možnosťou je rozdeliť liberálne strany nielen na ekonomickej, ale aj kultúrnej osi. Caroline Close v kapitole *The Liberal party family ideology: Distinct, but diverse* v rámci publikácie *Liberal Parties in Europe* (2019) pracuje s ideologicky vymedzenou pozíciou liberálnych strán v tradičnom pravo-ľavom delení ako nevyhranenu vzhľadom na to, že spája stredo-pravý postoj k hospodárskym otázkam (nižšie dane či trhové hospodárstvo) so stredo-ľavicovou pozíciou v kultúrnych (právo na eutanáziu, podpora manželstva ľudí rovnakého pohlavia či pozitívne postoje k multikulturalizmu). Nie úplne vyhranená pozícia je predpokladom pre rôznorodosť a prítomnosť viacerých tendencií v rámci liberálnej rodiny (2019: 327–345).

Caroline Close pracuje (2019: 339–345) s rozdelením liberálnych strán na tri skupiny, a to na základe kultúrnych a ekonomických otázok. Po prvé, klasickí liberáli, ktorí sú napravo v ekonomických otázkach s centristickým alebo nerozhodným (prevažne však stredo-ľavým) umiestnením na kultúrnej osi. Sociálni liberáli, ktorí sa umiestňujú na ľavej strane v oboch dimenziách. Tretou skupinou sú konzervatívni liberáli, charakterizuje ich centristická pozícia na ekonomickej osi, ich ekonomické preferencie sa však v čase menili. V kultúrnych otázkach prevažuje stredo-pravá pozícia. V posledných desaťročiach môžeme pozorovať pokles klasických liberálnych, naopak nárast konzervatívno-liberálnych a posledné roky aj sociálno-liberálnych strán. K nárastu konzervatívnych liberálov prispelo aj zaradenie strán zo strednej a východnej Európy, osvojili si prevažne konzervatívnejšie postoje v kultúrnych otázkach a stredový postoj v ekonomike (Close, 2019: 343–344). Caroline Close (2019: 343–344) uvádza ako príklad klasických liberálov už vyššie spomínanú nemeckú FDP, za sociálno-liberálnu považuje *Demokratov 66* v Holandsku a ako príklad konzistentne konzervatívno-liberálnej strany uvádza dnes už nepôsobiacu fínsku stranu LKP.

Pri kategorizácii budem pracovať najmä s pohybom na ekonomickej osi, keďže práve ekonomické otázky boli tie, v ktorých môžeme v prípade *Ciudadanos* na prvý pohľad pozorovať zmenu postojov v čase (Mateo a Piñol, 2016; Mateo, 2017; RTVE.es, 2017).

### 1.3 Ideologický profil a nadnárodné zoskupenia

Program a hodnoty, na ktorých sa liberálne strany vedia do veľkej miery zhodnúť, môžeme vidieť aj na manifestoch a programoch schválených nadnárodnými zoskupeniami politických strán, to však s vedomím všetkých slabín, ktoré so sebou hodnotenie na základe manifestov prináša. Jednak vyššie spomínané neodzrkadlenie rôznych prúdov vo vnútri strán. Môžeme to však aplikovať aj na skupiny strán v rámci daného zoskupenia, ktoré nedokážu presadiť do manifestu svoje odlišné postoje.

Liberálne strany sa v rámci európskeho priestoru združujú v Aliancii liberálov a demokratov za Európu (ALDE), spolu presadzujú politický program schválený na kongrese v Madride v roku 2018 pod názvom *Freedom, opportunity, prosperity: the Liberal vision for the future of Europe*. Zdôrazňujú v ňom hodnoty ako individualizmus, ľudské a občianske práva, právny štát a nezávislé súdnictvo, rovnaké a spravodlivé príležitosti pre každého, rodovú rovnosť a ochranu životného prostredia, vymedzujú sa

voči protekcionizmu a nacionalizmu (ALDE Party, 2018). V medzinárodnom priestore sa liberálne strany združujú v Liberálnej internacionále, vo svojom poslednom manifeste z Andorry sa prihlásili k hodnotám z Oxfordského manifestu z roku 1997 (Liberal International, 2017), teda ku slobode, zodpovednosti, tolerancii, sociálnej spravodlivosti či rovnosti príležitostí a environmentálnej udržateľnosti. V Oxfordskom manifeste taktiež vyslovili presvedčenie, že „hospodárstvo založené na pravidlách voľného trhu vedie k najefektívnejšiemu prerozdeleniu bohatstva a zdrojov“ (Liberal International, 1997). V liberálnom manifeste schválenom v Andorre reagujú na zväčšujúcu sa kritiku liberalizmu, ako odpoveď ponúkajú program rovnosti príležitostí a pokroku, a to s dôrazom na vzdelanie. Môžeme vidieť aj zmenu rétoriky, pokiaľ ide o voľný trh. Uvedomili si, „že samotný systém voľného trhu nezaručuje spravodlivé prerozdelenie bohatstva“. Podporou rovnakých príležitostí pre všetkých chcú dosiahnuť to, že ľudia budú mať väčšiu autonómiu, prispieť viac ku globálnemu rastu a môžu z neho profitovať, znížia sa sociálne nerovnosti a trhy budú fungovať pre všetkých. V manifeste taktiež pripomínajú, že liberáli uznávajú ľudské práva ako individuálne, nie kolektívne, zdôrazňujú ochranu práv menšín, ochranu životného prostredia, posilnenie demokratických inštitúcií, právny štát a občiansku spoločnosť, internacionalizmus, slobodu prejavu či právo na súkromie (Liberal International, 2017).

#### **1.4 Španielsky liberalizmus a liberálne strany**

Pri textoch zaoberajúcich sa koreňmi španielskeho liberalizmu sa často stretneme so slovným spojením „*Cortes de Cádiz*“ (Smith, 2016: 56; Paquette, 2015: 157). *Cortes de Cádiz* bol legislatívny orgán, ktorý sa v rokoch 1810 až 1814 schádzal najprv v San Fernande neďaleko Cádiz, neskôr v samotnom meste Cádiz. Bol to prvý moderný parlament v Španielsku, v ktorom mali politickí predstavitelia prvýkrát možnosť vyjadriť svoje názory a návrhy úplne slobodne (Albaladejo, 2013). Liberáli v Cádize požadovali nahradenie absolutizmu parlamentným a ústavným systémom, odstránenie prekážok voľného trhu a zrušenie nespravodlivých šľachtických a cirkevných privilégií (Smith, 2016: 56), zrušenie cechov a slobodu prejavu (Paquette, 2015: 157).

Debaty v *Cortes de Cádiz* viedli k vytvoreniu španielskej ústavy z roku 1812, ktorá definovala španielsky národ ako spoločenstvo všetkých Španielov, ako niečo, čo nemôže byť majetkom žiadnej osoby ani rodiny, za Španielov považovala slobodných ľudí narodených a usadených v oblastiach Španielska (*Constitución*, 1812). Ústava bola

výsledkom liberálnych snáh, ktoré však neboli natoľko radikálne, aby režim s kráľom na čele zrušili úplne, išlo tak o prechod z absolutistickej na konštitučnú monarchiu. V ústave sa zakotvili základné občianske práva a volebné právo získala prevažná väčšina mužskej populácie v pevninskom Španielsku (Smith, 2016: 57–67).

V rámci histórie Španielska býva do liberálnej rodiny zaraďovaných množstvo strán a hnutí. V 19. storočí strany ako *Partido Moderado* alebo *Partido Liberal*, ktorá pôsobila na prelome 19. a 20. storočia. Neskôr strany ako *Derecha Liberal Republicana*, *Partido Reformista Democrático*, *Unión de Centro Democrático*, *Centro Democrático y Social* či katalánska *Convergència i Unió* (Núñez, 2019). Z dnes pôsobiacich hovoríme o strane *Unión Progreso y Democracia*, ktorá bola založená v septembri 2007 niekoľkými aktivistami a stredo-ľavicovými politikmi a taktiež o strane *Ciudadanos-Partido de la Ciudadanía* (Margulies, 2014: 9), ktorá je predmetom tejto práce a budem sa jej venovať v nasledujúcich kapitolách, ako prvé priblížim jej vznik.

## **2 Vznik a vývoj *Ciudadanos***

Ústrednú kapitolu tejto práce som rozdelil do troch častí, ktoré predstavujú tri po sebe idúce obdobia. V prvej sa venujem okolnostiam, ktoré viedli k založeniu strany. Nasledujúca zahŕňa obdobie, v ktorom pôsobila ako regionálna politická sila s minimálnym presahom do celoštátnej politiky, pokúsim sa tiež objasniť predpoklady prechodu z regionálnej na celoštátnu politickú stranu. Tretia časť bude venovaná vstupu *Ciudadanos* do španielskeho stranického systému a ukotveniu v ňom.

### **2.1 Založenie strany**

Ako prvé vysvetlím, prečo môžeme vznik politickej strany *Ciudadanos* interpretovať ako reakciu na niečo, čo bolo v katalánskej spoločnosti a politike silne prítomné, katalánsky nacionalizmus. Strana vznikla v katalánskom autonómnom regióne v roku 2006 s tým, že sa vymedzila voči jazykovej politike, ktorá uprednostňovala katalánčinu pred španielčinou (Robles, 2015).

#### **2.1.1 Reakcia na katalánsky nacionalizmus**

Prelom miléníí bol v katalánskej politike v znamení dlhotrvajúcej dominancie stredo-pravej katalánskej nacionalistickej aliancie *Convergència i Unió* (ďalej CiU), na čele s charizmatickým lídrom Jordim Pujolom, ten zastával funkciu predsedu regionálnej

vlády v rokoch 1980 až 2003 (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 3). Vláda sa vyznačovala presadzovaním katalánskeho jazyka na úradoch a školách. Jedným z jej krokov v deväťdesiatych rokoch bolo nariadenie, aby vyučovanie na školách prebiehalo najmä prostredníctvom katalánskeho jazyka (Crameri, 2015: 186). Reakciou na politiku vlády bol odpor časti verejnosti voči silnejúcemu nacionalizmu. História tohto odporu opisuje novinár, filozof, politik a svojho času aj generálny sekretár strany *Ciudadanos* Antonio Robles (2013). Hovorí o ňom ako o boji proti secesionistickým cieľom politického katalánstva a jeho posadnutosti vypudiť z Katalánska španielsku kultúru a jazyk. Jedným z najviditeľnejších združení bojujúcich proti ďalším zásahom vlády do používania jazyka bolo *Foro Babel* (Crameri, 2015: 186), debatná skupina, ktorá bola formálne založená 13. decembra 1996. Stáli za ňou mimo iné univerzitný profesor Francesc de Carreras, antropológ Félix Pérez Romera a Miquel Riera, riaditeľ kultúrneho a politického časopisu *Viejo Topo* (Calero Vaquera, 2002; de Azúa et al., 2005).

V roku 2003 došlo v Katalánsku k politickej zmene a po regionálnych voľbách zostavili vládu ľavicové strany *Partit dels Socialistes de Catalunya* (PSC), *Esquerra Republicana de Catalunya* (ERC) a *Iniciativa per Catalunya Verds - Esquerra Unida i Alternativa* (ICV-EuiA). Predsedom katalánskej vlády sa stal socialista Pascual Maragall (Pallarés a Muñoz, 2008: 449).

Tabuľka č. 1: Výsledky – Katalánske voľby 2003

| Strana   | Hlasy   | Kreslá |
|----------|---------|--------|
| PSC      | 31,16 % | 42     |
| CiU      | 30,94 % | 46     |
| ERC      | 16,44 % | 23     |
| PPC      | 11,89 % | 15     |
| ICV-EuiA | 7,28 %  | 9      |

Zdroj: Generalitat de Catalunya

Vládne strany spolu obdržali 74 mandátov. Do opozície sa dostala CiU, ktorej ani zisk najväčšieho počtu mandátov nestačil na zostavenie vlády, druhou opozičnou stranou bola *Partit Popular Català* (PPC). Mnoho odporcov katalánskeho nacionalizmu vkladalo nádeje do príchodu novej garnitúry. Situácia, v ktorej neboli naplnené všetky ich očakávania, vyústila do iniciatívy časti z nich, založili združenie Občania Katalánska,

katalánsky *Ciutadans de Catalunya* a spísali manifest s názvom *Por un nuevo partido político en Cataluña* (Za novú politickú stranu v Katalánsku) (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 3; Ciutadans de Catalunya, 2006). Do spomínanej iniciatívy sa zapojilo mnoho dlhodobo aktívnych ľudí v boji proti katalánskemu nacionalizmu, a to nie len v rámci *Foro Babel*, ale aj ostatných iniciatív a pokusov o založenie politických strán v minulosti (pozri Calero Vaquera, 2002; Robles, 2013; 2015).

### **2.1.2 Manifest Za novú politickú stranu v Katalánsku**

Manifest bol zverejnený na tlačovej konferencii združenia *Ciutadans de Catalunya* 7. júna 2005 (Ciutadans de Catalunya, 2006). Spísali ho kritik umenia, spisovateľ a profesor estetiky Félix de Azúa, herec Albert Boadella, univerzitný profesor aktívny v združení *Foro Babel* Francesc de Carreras, novinár Arcadi Espada, spisovateľka María Teresa Giménez Barbat, poetka, esejistka a editorka Ana Nuño, univerzitný profesor Félix Ovejero Lucas, antropológ angažovaný v združení *Foro Babel* Félix Pérez Romera, novinár a prekladateľ Xavier Pericay, literárny kritik, spisovateľ a prekladateľ Ponc Puigdevall, doktor ekonómie José Vicente Rodríguez Mora, prekladateľ, esejista a univerzitný profesor Ferran Toutain, rozprávač a prekladateľ Carlos Trias, básnik, novinár a univerzitný profesor Iván Tubau a argentínsky spisovateľ usadený v Barcelone Horacio Vázquez Rial. Mnohí z nich boli taktiež signatármi prvého manifestu *Foro Babel*, ktorý bol zameraný na kritiku jazykových politík katalánskej vlády (de Azúa et al., 2005; Calero Vaquera, 2002). V manifeste *Za novú politickú stranu v Katalánsku* spoločne tvrdia (2005), že pri výmene vlády neprišlo k žiadnej podstatnej zmene, pravicový nacionalizmus bol nahradený tým ľavicovým. Pujolovej vláde vyčítali vytváranie konfliktov medzi Španielskom a Katalánskom, nie len inštitucionálne, ale aj medzi samotnými Kataláncami a ostatnými Španielmi. Politické sily zastúpené v parlamente označovali za necitlivé k vtedajšiemu stavu. Signatári v manifeste uvádzajú, že sa necítia byť reprezentovaní žiadnou stranou alebo hnutím, preto vyzývajú k vytvoreniu novej politickej sily.

Na manifest vzápätí reagovali zástupcovia vládnych strán, ohradili sa voči uvedeným tvrdeniam. Socialistka Lidia Santos uviedla, že Socialistická strana Katalánska (PSC) „nie je nacionalistická, ale katalánska“. Zelení (ICV) slovami Joana Boada dali iniciatíve prívlastok „lerrouxistická“, tento pojem označuje demagogický antikatalánsky diskurz, podobne reagovali aj predstavitelia vládnej strany ERC (Company, 2005).

### 2.1.3 Ustanovujúci kongres *Ciutadans-Partit de la Ciudadania*

Združenie *Ciutadans de Catalunya* zverejnilo 4. marca 2006 svoj druhý manifest. Predstavujú v ňom základné hodnoty budúcej strany: občianstvo, slobodu a rovnosť, sekularizmus, dvojjazyčnosť a ústavu (*Ciutadans de Catalunya*, 2006). Krátko pred oficiálnym vznikom strany sa združenie zapojilo do kampane pred referendum o zmene štatútu autonómie Katalánska, ktoré sa konalo 18. júna 2006. *Ciutadans de Catalunya* sa postavili proti návrhu, ktorý bol napokon v referende schválený, ľudové hlasovanie poznačila nízka účasť (Baras a Orriols, 2007; EL MUNDO, 2006a).

8. a 9. júla 2006 sa v hoteli Bellaterra konal ustanovujúci kongres, strana bola založená pod názvom *Ciutadans-Partit de la Ciudadania*, slovensky Občania - Strana Občanov. Schvaľovali sa interné predpisy a pozície v zastupiteľských orgánoch strany (*Ciutadans de Catalunya*, 2006; Baras a Orriols, 2007). Z pôvodných 15 autorov prvého manifestu sa do výkonného výboru strany zapojila napokon len Teresa Giménez Barbat, ostatní sa z vlastnej vôle v tejto fáze držali bokom. Diskutovalo sa tam o ideológii (Company, 2006), nemenej dôležité boli však personálne otázky. Nebolo ľahké dospieť k dohode o tom, kto bude predsedom strany, vytvorili sa dva protichodné sektory. Nakoniec sa podarilo vytvoriť zoznam 15 členov, z ktorého sa neskôr na stretnutí v užšom kruhu vybrali prví dvaja podľa abecedy. Predsedom strany sa tak stal Albert Rivera a generálnym sekretárom Antonio Robles (Muriel, 2015; Robles, 2015: 99–101). Novozvolený predseda označil regionálne voľby v Katalánsku za prvý test, cieľom malo byť zastúpenie v parlamente (EL MUNDO, 2006b).

## 2.2 *Ciutadans* v Katalánsku

V rámci tejto časti sa pozriem na obdobie od vzniku *Ciutadans* v roku 2006 až po roky 2012 a 2013 poznačené katalánskym separatizmom. Budem symbolicky používať označenie v katalánčine, keďže hovorím o období, v ktorom strana pôsobí ako regionálna politická sila v rámci katalánskeho autonómneho regiónu. Budú ma zaujímať jednotlivé voľby a to, čo v nich *Ciutadans* presadzovali, výsledky volieb a ich dôsledky pre ďalšie fungovanie strany. Zaoberať sa budem tiež kontextom a katalánskym straníckym systémom. Tieto informácie môžu mimo iné dopomôcť k objasneniu predpokladov neskoršej expanzie strany za hranice katalánskeho regiónu.

### 2.2.1 Sto návrhov na zlepšenie Katalánska

Do regionálnych volieb v katalánsku šla strana s programom pod názvom *Cien propuestas para mejorar Cataluña* (Sto návrhov na zlepšenie Katalánska) (Ciutadans, 2006). Prihlásili sa v ňom k demokratickému socializmu a progresívnemu liberalizmu. Presadzovali posilnenie občianskych práv, transparentnejšiu administratívu, vyššiu nezávislosť médií od katalánskej vlády a väčšiu participáciu občanov. Do regionálnych volieb šli s cieľom reformovať volebný systém a zmeniť volebné zoznamy tak, aby bolo možné kandidátov voliť naprieč stranami.

Označovali Katalánsko za dvojjazyčnú spoločnosť a obhajovali individuálnu jazykovú slobodu ako neodcudziteľný princíp. Dvojjazyčnosť zdôrazňovali aj pri téme vzdelávania. Zasadzovali sa za „verejné, dvojjazyčné, nekonfesionálne a kvalitné školstvo, ktoré je schopné zaručiť rovnosť príležitostí a kvalitu v občianskej a odbornej príprave študentov“. Presadzovali taktiež bezplatnú verejnú zdravotnú starostlivosť s nižšími čakacími dobami a rozšírenou sieťou centier primárnej zdravotnej starostlivosti (Ciutadans, 2006).

Upozornili na problém s dostupnosťou bývania a na to, že situácia sa v posledných rokoch zhoršovala. Chceli preto sprístupniť bývanie najmä najohrozenejším skupinám, plánovali postaviť 50 000 sociálnych bytov. V pláne mali mnoho ďalších sociálnych opatrení, ktoré mali za cieľ znižovať riziko sociálneho vylúčenia a priniesť väčšiu mieru rovnosti šancí, to všetko pri snahe o zodpovednú rozpočtovú politiku. V ekonomickej oblasti zdôrazňovali potrebu orientácie na výskum a taktiež prechod na ekonomiku služieb. Čo sa týka ochrany životného prostredia, chceli zodpovedné nakladanie s prírodnými zdrojmi tak, aby ich ochrana bola zlučiteľná so sociálnym a hospodárskym rozvojom (Ciutadans, 2006).

### 2.2.2 Prvá kampaň a prvý úspech

Antonio Robles bol vedením strany vybraný za šéfa prvej volebnej kampane a Albert Rivera bol prezentovaný ako volebný líder (Robles, 2015: 117). To, že sa v začiatkoch zakladatelia *Ciutadans de Catalunya* a neskôr strany *Ciutadans* nestretli s veľkou priazňou tradičných médií, kompenzovali prítomnosťou na internete, ten zohral kľúčovú úlohu (Robles, 2015: 54). Albert Rivera sa nechal počuť, že „keby neexistoval internet, neexistovala by strana *Ciudadanos*“. Považuje internet za základný nástroj a za niečo, čo je v DNA strany (Ciudadanos, 2015b). Antonio Robles (2015: 62) označil

*Ciudadanos* za „prvú stranu narodenú cez internet“. Aj keď program obsahoval všetky už vyššie spomínané témy, kampaň pred regionálnymi voľbami bola zameraná najmä na otázky identity a jazyka. Šlo prevažne o kritiku katalánskeho nacionalizmu a jazykovej politiky v autonómnom regióne (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 4; Pallarés a Muñoz, 2008: 453). *Ciutadans* zaujali aj spôsobom prezentácie strany na billboardoch, na bielom podklade stál Albert Rivera bez oblečenia, sprevádzali ho heslá ako „nezaujímá nás, aké oblečenie nosíš“, „zaujímáš nás ty“ (EL PAÍS, 2006). Predseda Rivera to odôvodňoval tým, že pre novú stranu bolo veľmi ťažké získať pozornosť (Kassam, 2015). Uvažovalo sa aj o hesle „nemáme čo skrývať“, ktoré malo odkazovať na korupciou zdiskreditované tradičné strany, k tomuto kroku nakoniec nepristúpili (Robles, 2015: 119–120).

Voľby sa konali v novembri 2006 a výsledok prekonal prognózy a očakávania *Ciutadans*, získali 3 mandáty za takmer 90 000 odovzdaných hlasov. Stali sa od roku 1992 prvou novovytvorenou stranou, ktorej sa podarilo získať mandáty v katalánskom parlamente. Za základ tohto úspechu sa považuje mestský volič z volebného obvodu Barcelona. Pre ich podporovateľov je príznačné, že za svoj hlavný jazyk považujú španielčinu alebo španielčinu spolu s katalánčinou. Minimum bolo tých, pre ktorých to bola iba katalánčina (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 4). V obvode Barcelona získali 3,5 % odovzdaných hlasov, v Girone 0,9 %, v Lleide 1 % a v Tarragone 2,4 % (Pallarés a Muñoz, 2008: 457).

Tabuľka č. 2: Výsledky – Katalánske voľby 2006

| Strana           | Hlasy   | Kreslá |
|------------------|---------|--------|
| CiU              | 31,52 % | 48     |
| PSC              | 26,82 % | 37     |
| ERC              | 14,03 % | 21     |
| PPC              | 10,65 % | 14     |
| ICV-EuiA         | 9,52 %  | 12     |
| <i>Ciutadans</i> | 3,03 %  | 3      |

Zdroj: Generalitat de Catalunya

Výsledky volieb však nepriniesli žiadne veľké zmeny rozloženia síl v katalánskej politike. Tak ako v predchádzajúcich voľbách, ani jedna politická sila nezískala absolútnu väčšinu a zloženie parlamentu ponúkalo rovnakú možnosť na vytvorenie vlády, teda

z pohľadu *Ciutadans*, kritiky hodnú ľavicovú koalíciu. A to aj napriek tomu, že vládne strany až na ICV-EuiA stratili časť svojich voličov v porovnaní s voľbami 2003. Na prvých dvoch miestach sa umiestnili CiU a PSC. Tretí najvyšší počet mandátov získala ERC, koaličný partner PSC, na štvrtom mieste skončila *Partit Popular Català* (PPC). 12 mandátov obdržala ľavicová koalícia ICV-EuiA, za ňou už nasledovali *Ciutadans* s tromi mandátmi. Na základe počtu kresiel prichádzala do úvahy aj veľká koalícia CiU a PSC, PSC však dala znovu prednosť dohode s ľavicovými stranami a predsedom vlády sa stal José Montilla (Pallarés a Muñoz, 2008: 454–461).

### 2.2.3 Pozícia predsedu slabne

V máji 2007 stáli *Ciutadans* pred novou výzvou, potvrdiť predchádzajúci úspech v nasledujúcich *eleccions municipals*, čo môžeme preložiť ako voľby lokálne. Čo sa týka výsledkov, z celoštátneho hľadiska získali 0,3 % odovzdaných hlasov (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 4–5). Keďže v tomto čase sa strana prezentovala najmä v Katalánsku, za dôležitejšie sa dajú považovať výsledky v rámci tohto regiónu a ich porovnanie s regionálnymi voľbami.

Tabuľka č. 3: Výsledky *Ciutadans* v Katalánsku – *Eleccions municipals* 2007

| Provincia | Hlasy          | Kreslá v mestských radách |
|-----------|----------------|---------------------------|
| Barcelona | 59 786 – 2,93% | 8                         |
| Girona    | 1 689 – 0,57%  | 0                         |
| Lleida    | 1 329 – 0,66%  | 5                         |
| Tarragona | 4 494 – 1,37%  | 0                         |
| Spolu     | 67 298 – 2,35% | 13                        |

Zdroj: Generalitat de Catalunya

Ak porovnáme výsledky v jednotlivých provinciách, tak môžeme konštatovať, že predošlý úspech nepotvrdili. V rovine percent stratili tak ako v Barcelone, kde zaznamenali v regionálnych voľbách najlepší výsledok, tak aj v celom Katalánsku. V rovine počtu odovzdaných hlasov môžeme vidieť značný pokles z takmer 90 na niečo cez 67 tisíc. V lokalite Cerdanyola, kde v regionálnych voľbách získali 6,76 % hlasov, sa im

v lokálnych voľbách nepodarilo získať ani jeden mandát (EL MUNDO, 2007a). V dôsledku aj týchto výsledkov sa začali v strane objavovať kritické názory na jej smerovanie či stratégiu. Prenieslo sa to aj na pôdu druhého stranického kongresu, ktorý sa konal v júni 2007 (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 6).

Na kongrese sa upravila ideológia strany, schválený bol návrh prezentovaný profesorom ústavného práva Francescom de Carrerasom. Sám označoval novú ideológiu za „kratšiu, jasnejšiu a systematickejšiu“, politický priestor strany definoval ako nenacionalistický a stredo-l'avicový (Ciutadans, 2007). Vyhranenie sa doľava bolo jedným z dôvodov naštrbenia jednoty v strane (Casal, 2007). Rivera čelil na kongrese silnej opozícií a kritike, napriek tomu sa mu podarilo tesnou väčšinou obhájiť post predsedu, samotnému volebnému aktu sa však často dáva prívlastok sporný, kritici spochybňujú celý proces najmä pre predchádzajúce voľby stranického vedenia (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 6; Bauzá, 2007). Plenárne zasadnutie kongresu neskôr odmietlo výročnú správu vedenia, ktorú predložil Rivera. S kritikou pred plénum vystúpil aj donedávna generálny sekretár Antonio Robles, ktorý sa v máji vzdal funkcie práve pre konflikty s vedením (EL MUNDO, 2007b; Bauzá, 2007). Lídrom vnútornej opozície bol však Luis Bouza-Brey, ktorý spochybnil predsednícku stoličku Alberta Riveru. Skupina straníkov okolo neho sa rozhodla stranu opustiť, pretože nevideli zmysel v ďalších vnútrostraníckych sporoch. Luis Bouza-Brey označil za príčinu odchodu skutočnosť, že *Ciutadans* sa premenili na projekt, ktorý sa líši od strany, ktorú oni pomáhali zakladať. Zároveň kritizoval to, že prúd v strane, ktorý reprezentuje jej polovicu, ju ovládal celú. Chýbala im v strane rovnováha síl. Opustiť stranu sa rozhodli desiatky členov, medzi nimi bývalí koordinátori združenia Manuel Cabezas, Rufino Salguero, Inma Peral a María Teresa Godayol, ale aj bývalí tajomníci Gerardo Álvarez y María Jesús Castresana. Odišla taktiež jediná kritická členka predstavenstva Eva Climent (Casal, 2007; EL MUNDO, 2007a).

#### **2.2.4 Neúspešná expanzia a kontroverzná koalícia s *Libertas***

Úspech v prvých voľbách nepovzbudil *Ciutadans* do kandidatúry len na lokálnej alebo regionálnej úrovni. Albert Rivera označil za cieľ zastúpenie v španielskom parlamente (Ciudadanos, 2008b). Pokúsili sa o to v roku 2008 a následne kandidovali aj do Európskeho parlamentu v roku 2009. Nevynechali ani regionálne voľby v Andalúzii, kde sa im však nepodarilo získať ani jeden mandát (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 5) Do prvých celoštátnych volieb išli samostatne, vylúčili spoločnú kandidatúru s *Unión para el*

*Progreso y la Democracia*. Za touto stranou stála ex-socialistka Rosa Díez (El Confidencial, 2008), ku ktorej mali blízko Riverovi odporcovia v strane (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 7). *Ciudadans* mimo iné presadzovali volebnú a ústavnú reformu, väčšiu proporcionalitu medzi hlasmi a kreslami, v ústave chceli nahradiť právo na autonómiu konštatovaním, že autonómia je princípom teritoriálnej organizácie Španielska. Presadzovali spoločný systém autonómnych regiónov a ich financovania, špecifikáciu kompetencií štátu, regiónov a miest. Predstavili taktiež množstvo opatrení v sociálnej či jazykovej politike. V rámci jazykovej politiky zdôrazňujú mimo iné slobodu výberu jazyka v základnom vzdelávaní. Vyjasnili tiež svoju orientáciu v otázkach európskej integrácie, chceli dosiahnuť úplné európske občianstvo, posilniť EU v oblastiach spravodlivosti a vnútorných vecí, zahraničnej politiky a obrany (Ciudadanos, 2008h).

Výsledky v španielskych parlamentných a neskôr v európskych voľbách rozhodne nemôžeme považovať za úspech, nezískali ani jeden poslanecký mandát, v oboch prípadoch dosiahli zisk 0,2 % (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 5). Potvrdilo sa, že strana je stále vnímaná ako súčasť boja proti katalánskemu nacionalizmu s veľmi konkrétnou cieľovou skupinou voličov (Suanzes, 2015: 19). V priebehu kampane do eurovoľieb vyvrcholil vnútrostranícky rozkol, dôvodom bola volebná koalícia so stranou *Libertas*. Dvaja kritický poslanci *Ciudadans* v katalánskom parlamente, Antoni Robles a José Domingo, rozdelili parlamentnú skupinu a odvolali Alberta Riveru z jej vedenia, vyčítali mu zostavenie koalície. Bývalý generálny sekretár strany Antonio Robles vyzýval Alberta Riveru na rezignáciu z pozície predsedu strany. Robles považoval stranu *Libertas* za extrémne pravicovú, ultrakatolícku a euroskeptickú. A aj v dôsledku tohto konania Riveru sa nakoniec vzdal mandátu poslanca a rozhodol sa opustiť stranu (Mayor, 2009; EL PAÍS, 2009; Robles, 2015: 137). Stranu opustil aj José Domingo, nevzdal sa však poslaneckého mandátu (Sastre, 2009). Zdôraznil, že jeho „európanstvo“ mu bráni v tom, aby súhlasil so silne euroskeptickou koalíciou (RTVE.es, 2009). Rivera postupom času priznal, že zostavenie kontroverznej koalície bolo chybou (Moraga, 2018).

### **2.2.5 Znovunastolená jednota**

Po voľbách do Európskeho parlamentu bola organizácia oslabená v dôsledku niekoľkých rozkolov a zdalo sa, že strana má namierené k ešte väčšiemu úpadku (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 6). Sériu sklamaní sa však podarilo zlomiť vo voľbách do katalánskeho parlamentu. Aj keď strana prešla turbulentným obdobím, pred

regionálnymi voľbami už pôsobila o niečo jednotnejšie, zamerala sa na kritiku jazykových politík z dielne ľavicovej koalície a na korupčné prípady zástupcov CiU a PSC (Rico, 2012: 225).

Tabuľka č. 4: Výsledky *Ciutadans* – Katalánske voľby 2010

| Provincia | Hlasy            | Kreslá |
|-----------|------------------|--------|
| Barcelona | 89 990 – 3,84 %  | 3      |
| Girona    | 4 954 – 1,69 %   | 0      |
| Lleida    | 2 757 – 1,49 %   | 0      |
| Tarragona | 8 453 – 2,73 %   | 0      |
| Spolu     | 106 154 – 3,39 % | 3      |

Zdroj: Generalitat de Catalunya

Výsledkom bolo obhájenie troch poslaneckých mandátov a navýšenie počtu hlasov na viac ako 106 tisíc. Podarilo sa im zlepšiť svoje predošlé výsledky vo všetkých provinciách. Voľby sa konali 28. novembra 2010 v období hospodárskej recesie a úsporných opatrení španielskej socialistickej vlády. Jej popularita v tomto období výrazne klesla. Prejavilo sa to aj na výsledku vtedajšej ľavicovej koalície v Katalánsku. Ľavicové strany výrazne stratili, čo umožnilo CiU návrat k moci. Za najväčšie prekvapenie sa označuje výsledok *Solidaritat Catalana per la Independència* (SI), ktorá vstupuje do parlamentu a v počte mandátov prekonáva *Ciutadans*. Podpora pre SI a *Ciutadans* naznačuje rastúci trend nespokojnosti s tradičnými stranami. Ďalším dôkazom tohto vývoja je viac ako 90 tisíc prázdnych hlasovacích lístkov (Rico, 2012: 219–227).

Následne sa *Ciutadans* zúčastnili lokálnych volieb, v Katalánsku stratili, prvýkrát sa im však podarilo získať zástupcov mimo tohto regiónu, konkrétne v Guadalajare, Madride a Murcii (Mondelo, 2011). Pre stranu bolo dôležité vyššie spomínané obhájenie troch mandátov v regionálnych voľbách v Katalánsku, znamenalo to možnosť pre Riveru potvrdiť svoje vodcovstvo v strane a znovunastoliť jednotu, čo sa mu napokon aj podarilo. Tretí stranícky kongres v októbri 2011 znamenal obrat k väčšej stabilite a vnútornej súdržnosti. Predseda Albert Rivera bol veľkou väčšinou znovuzvolený a vymenil väčšinu vedenia strany. Od tohto momentu sa hrozba ďalších straníckych rozkolov minimalizovala. Po kongrese nasledovali voľby do španielskeho parlamentu, v nich sa však strana nezúčastnila. Najbližšou výzvou tak bol dobrý výsledok

v katalánskych voľbách v roku 2012 (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 6).

### 2.2.6 Regionálne voľby 2012: katalánska otázka

Regionálnym voľbám do katalánskeho parlamentu predchádzala vlna nacionalizmu a separatizmu, jedným z jej vyvrcholení bola masová demonštrácia v Barcelone 11. septembra 2012 s názvom Katalánsko, nový štát Európy. Vtedajšie prieskumy ukazovali zväčšujúcu sa podporu pre vyhlásenie nezávislosti. K polarizácii spoločnosti prispela aj CiU, ktorá v kampani akcentovala, že ak by viedla budúcu vládu, zorganizuje referendum o sebaurčení (Martí, 2013: 509). Táto otázka sa spolu s hospodárskymi problémami stala hlavnou témou volieb (Rico a Liñeira, 2014: 257). *Ciutadans* stáli na opačnom póle a diskusie o nezávislosti považovali za protiústavné. Strana sa sebaaprezentovala ako jediná, ktorá by stála proti separatistickým zámerom katalánskych nacionalistických strán, v kampani však opäť upozorňovali aj na korupčné správanie svojich konkurentov (Martí, 2013: 512).

Voľby sa konali v novembri a pre *Ciutadans* znamenali veľký úspech. Získali 9 poslaneckých mandátov, prvé kreslo mimo Barcelonu a 275 007 hlasov.

Tabuľka č. 5: Výsledky *Ciutadans* – Katalánske voľby 2012

| Provincia | Hlasy            | Kreslá |
|-----------|------------------|--------|
| Barcelona | 229 746 – 8,43 % | 8      |
| Girona    | 12 341 – 3,58 %  | 0      |
| Lleida    | 6 881 – 3,33 %   | 0      |
| Tarragona | 26 039 – 7,27 %  | 1      |
| Spolu     | 275 007 – 7,57 % | 9      |

Zdroj: Generalitat de Catalunya

Voľby sa vyznačovali vysokou účasťou. Výsledok *Ciutadans* mohli mať na svedomí voliči, ktorí sa tradične nezúčastňovali volieb, otázka nezávislosti Katalánska však bola podnetom k tomu, aby svoj postoj prehodnotili (Martí, 2013: 512–513). Dve najväčšie strany, ktoré sa v posledných desaťročiach striedali pri vláde PSC a CiU, výrazne stratili. CiU prišla o 12 kresiel, stále však bola s veľkým náskokom na prvom mieste. PSC však stratila pozíciu druhej najsilnejšej strany a so ziskom 20 kresiel obsadila až tretiu priečku. Na druhom mieste ju vystriedala ERC s 21 kreslami. Vládu mohli zostaviť CiU a ERC,

ktoré nemali problém s referendom o budúcnosti Katalánska, nakoniec dospeli k dohode o tolerancii vlády CiU zo strany ERC. Referendum sa tak naplánovalo na rok 2014, prvým krokom k nemu bolo schválenie *Deklarácie o zvrchovanosti* zo strany Katalánskeho parlamentu 23. januára 2013 (Martí, 2013: 513–514). Na kroky katalánskych nacionalistov reagovala aj španielska vláda s cieľom zablockovať tento plán, ktorý považovala za protiústavný (Rico a Liñeira, 2014: 276–277). Ľudovému hlasovaniu nezabránilo ani odmietnutie ústavným súdom. Namiesto označenia referendum sa použilo spojenie „participatívny proces“, zo strany španielskeho premiéra si vyslúžil označenie „nedemokratický“ (Welp, 2017: 15).

### 2.2.7 Od *Ciutadans* k *Ciudadanos*

Dobrý výsledok *Ciutadans* v posledných katalánskych voľbách bol jedným z predpokladov na to, aby regionálna politická strana nabrala na význame a expandovala do celého Španielska. Symbolicky teda, aby sa z katalánskeho zaužívaného pomenovania *Ciutadans*, používal jeho španielsky ekvivalent *Ciudadanos* (skrátene aj Cs). Týmto spôsobom oddelím dve etapy *Ciudadanos*, v druhej časti to bude strana, ktorá píše históriu už v rámci španielskej politickej arény.

Udomácnenie sa v katalánskom straníckom systéme samé o sebe nezabezpečilo spomínanú expanziu, môžeme však tvrdiť, že k nej dopomohlo. Pri strane *Ciudadanos* by sme mali hovoriť o viacerých faktoroch. Prvým je profilácia strany, keďže nie je zameraná na konkrétny región či etnikum, má na rozdiel od niektorých iných regionálnych strán potenciál oslovovať voličstvo v celom Španielsku. Za druhý môžeme považovať separatistické snahy v Katalánsku, ktoré od roku 2012 stále viac upriamujú pozornosť Španielska a jeho vlády na tento autonómny región a jeho politickú scénu (Rico a Liñeira, 2014: 276–277; Welp, 2017: 15). *Ciudadanos* sú prítomní v najväčších celoštátnych médiách (Ángel Sanz, 2012; Orriols, 2013; Ríos, 2013; García a Piñol, 2014). Z ich pohľadu úplne iná pozícia ako pred vstupom do katalánskej politiky, keď bola ich činnosť katalánskymi médiami do značnej miery ignorovaná (Robles, 2015: 119–122). Nemôžem opomenúť ani situáciu v Španielsku, novým stranám priali nálady v spoločnosti. Ekonomická situácia, nezamestnanosť, úsporné opatrenia a korupčné škandály mali za následok nespokojnosť s tradičnými stranami ako PP a PSOE (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 7). Ďalším faktorom je určite komunikácia strany, podarilo sa im aj vymedzovaním sa voči starej politike (Puente, 2015; Diario CÓRDOBA, 2015), korupcií (Martí, 2013:

512) a prekonanému pravo-l'avému deleniu striasť zo seba obraz monotematickej strany (Nacarino-Brabo, 2015: 122). Starou a novou politikou sa v tomto kontexte myslia tradičné strany PP a PSOE a nové prichádzajúce ako *Podemos* a *Ciudadanos* (Puente, 2015). Môžeme to z komunikačného hľadiska zhrnúť tak, že ich ústredná téma medzičasom v Španielsku nabrala na význame, zároveň sa im podarilo lepšie odprezentovať ďalšie témy nad rámec boja proti nacionalizmu a separatizmu.

## **2.3 *Ciudadanos* v Španielsku a Európe**

V rámci tejto kapitoly sa budem venovať vstupu a udomácneniu sa *Ciudadanos* v španielskom straníckom systéme v rokoch 2014 až 2019. Neobídeme však ani kontext v katalánskom autonómnom regióne, mimo iné aj z toho dôvodu, že mal v určitom období veľký presah do celoštátnej, a môžeme povedať, že aj celoeurópskej politiky.

### **2.3.1 Voľby do Európskeho parlamentu 2014**

Expanzia *Ciudadanos* za hranice Katalánska nebola jednoduchá, museli rátať s rastúcou konkurenciou strán orientovaných na stredového voliča. Podobne sa profilovala *Unión Progreso y Democracia*, ktorá na rozdiel od *Ciudadanos* mala zastúpenie v španielskom a Európskom parlamente. Dlhodobu sa uvažovalo nad možnosťou spojenia týchto dvoch strán. Podporovateľmi zbližovania boli v Cs prevažne odporcovia predsedu strany (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 7).

Novou výzvou sa stali voľby do Európskeho parlamentu v roku 2014. Kampaň bola zameraná na domáce témy, najmä katalánsku nezávislosť, dominovalo jej tiež rozčarovanie verejnosti z politických strán a diskusia o konci systému dvoch strán (Schmitt a Teperoglou, 2015: 291). K expanzií malo *Ciudadanos* dopomôcť založenie asociácie *Movimiento Ciudadano*, cez ktorú získavali členov naprieč Španielskom (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 7). Strana nebola pred voľbami súčasťou žiadneho politického zoskupenia na európskej úrovni, prebiehali však rozhovory s ALDE. Vo svojom programe boli za silnejšiu a integrovanejšiu Európu, zároveň chceli znížiť byrokráciu (Campillos, 2014). Voľby sa konali 25. mája. *Ciudadanos* vstúpili do Európskeho parlamentu so ziskom 3,2 % odovzdaných hlasov, získali dva poslanecké mandáty. Poslancami sa stali právnik Javier Nart a novinár a spisovateľ Juan Carlos Girauta (*Ciudadanos*, 2014; EL PAÍS, 2014).

### **2.3.2 Regionálne a lokálne voľby 2015**

Vo voľbách do Európskeho parlamentu prišlo prvé jasné znamenie, že tradičný

španielsky systém dvoch strán bol ohrozený. Prvý reálny obraz nového stranického systému sa ukázal až v regionálnych voľbách v máji 2015 (Orriols a Cordero, 2016: 469). Voľby sa konali po niekoľkých rokoch prudkej hospodárskej recesie. V roku 2015 už síce ekonomika rástla, nezamestnanosť bola však na úrovni 23,8 % a v prípade mladých sa blížila až k 50 %. Hospodárska situácia spolu s korupčnými škandálmi mali za následok rastúcu nespokojnosť obyvateľstva v predvolebnom období. Pol roka pred voľbami považovalo 60 % španielov korupciu za jeden z hlavných problémov, pri nezamestnanosti to bolo až 75,5 %. Pre strany ktorým sa pripisovala politická zodpovednosť to nebola ľahká situácia. Ťažiť z toho mohli nové politické zoskupenia. Strach zo straty svojej poprednej pozície viedol PSOE a PP k zdôrazňovaniu negatívnych aspektov spojených s nástupom nových strán. Ku koncu kampane však obmedzili svoje negatívne posolstvá, aby uľahčili povolebné dohody (Rodon a Hierro, 2016: 340–345).

Strana *Ciudadanos* v májových regionálnych voľbách kandidovala naprieč celým Španielskom. Počas kampane presadzovala racionalizáciu výdavkov na zdravotníctvo a zníženie daní. Prezentovala sa ako vnútorne demokratická a vyberala svojich kandidátov v primárkach. Vysielala signál, že je ochotná dohodnúť sa po voľbách s ktoroukoľvek stranou (Rodon a Hierro, 2016: 343–345). Kandidátku v Katalánsku viedla Inés Arrimadas (Mateo, 2015) a najväčší úspech zaznamenali práve v svojom takpovediac domovskom regióne, získali 18,8 % a 25 mandátov. V Madride získali 17 kresiel a 13 vo Valencii, spolu vo všetkých regionálnych parlamentoch mali až 90 zástupcov. Nový stranický systém sa začal ukazovať tak, že na treťom mieste po PP a PSOE sa v regionálnych parlamentoch objavovali nové strany *Podemos* a *Ciudadanos* (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 5–9). S pohľadom *Podemos* to však nebolo prekonanie očakávaní, predvolebné prieskumy ju stavali do role favorita, predpokladal sa výborný výsledok v Katalánsku, nakoniec tam však skončila s 11 kreslami až na štvrtom mieste (Orriols a Cordero, 2016: 477). Víťazom sa stala koalícia podporujúca nezávislosť Katalánska, ktorú iniciovala CiU. Regionálny parlament po voľbách schválil uznesenie, že španielsky ústavný súd už nie je oprávnený rozhodovať o platnosti katalánskych zákonov. Nové záväzné referendum o nezávislosti Katalánska bolo vyhlásené na 1. októbra 2017 (Caspersen, 2017: 22–23). Výsledok volieb bol predzvesťou ďalšieho vyhrotenia vzťahov medzi katalánskou a španielskou vládou.

Konali sa taktiež voľby lokálne, v nich získali *Ciudadanos* 1 527 zástupcov v mestských radách a viac ako 50 primátorov. Umiestnili sa na treťom mieste aj z dôvodu,

že výsledok *Podemos* je ťažko zmerateľný, keďže sa zapájali do rôznych koalícií. Voľby ukázali prepád tradičných strán a zvýšenú podporu pre ad hoc hnutia a iniciatívy (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 9; Rodon a Hierro, 2016: 347).

### 2.3.3 Vstup do španielskeho parlamentu

Prechod od systému dvoch strán, ktorý fungoval desaťročia, k multipartizmu, sa dokončil v parlamentných voľbách. PP a PSOE výrazne stratili a prvýkrát od obnovenia demokracie v roku 1977 nebola víťazná strana schopná vytvoriť vládu. Naopak, nové strany *Podemos* a *Ciudadanos* si výrazne polepšili (EL PAÍS, 2015; Orriols a Cordero, 2016: 487).

Do volieb išla strana *Ciudadanos* s programom pod názvom Nový spoločný projekt pre Španielsko (*El nuevo proyecto común para España*) (Ciudadanos, 2015a). Ten zahŕňa zakotvenie sociálnych práv a príslušnosti k Európskej únii v ústave, zvýšenie vnútornej demokracie a transparentnosti politických strán, zmenu volebného zákona, zrušenie privilégií verejných funkcionárov či uľahčenie legislatívnej iniciatívy občanov. *Ciudadanos* chceli zmeniť teritoriálne financovanie a vyjasniť rozloženie kompetencií na všetkých úrovniach vlády. V tejto súvislosti chceli zmodernizovať španielsku demokraciu vytvorením rady prezidentov autonómnych regiónov. Okrem veľkých inštitucionálnych zmien dávali v programe dôraz na zlepšenie ekonomickej situácie, boj s nezamestnanosťou, sociálne a environmentálne témy (Ciudadanos, 2015a).

Na pretrase bola aj v týchto voľbách otázka nezávislosti Katalánska. Strany PSOE, PP a *Ciudadanos* boli jasne proti referendu o nezávislosti. IU a *Podemos* boli taktiež proti nezávislosti, avšak otvorenejší k nápadu umožniť referendum (Orriols a Cordero, 2016: 476). Kampaň bola taktiež poznačená hospodárskou krízou, korupčnými škandálmi a politickou krízou (Orriols a Cordero, 2016: 481). Ochota *Ciudadanos* spolupracovať po voľbách so širokým spektrom strán sa ukazovala ako atraktívny terč pre Mariana Rajoya z *Partido Popular*, ktorý upozorňoval voličov *Ciudadanos* na to, že nevedia, akú vládu volia (Abejón-Mendoza a Mayoral-Sánchez, 2017: 932).

Tabuľka č. 6: Výsledky – Španielske parlamentné voľby 2015: Kongres

| Strana | Hlasy               | Kreslá |
|--------|---------------------|--------|
| PP     | 7 215 530 – 28,72 % | 123    |
| PSOE   | 5 530 693 – 22,01 % | 90     |

|                            |                     |    |
|----------------------------|---------------------|----|
| PODEMOS                    | 5 189 333 – 20,66 % | 69 |
| Cs                         | 3 500 446 – 13,93 % | 40 |
| ERC-Cat Sí                 | 599 289 – 2,39 %    | 9  |
| DL                         | 565 501 – 2,25 %    | 8  |
| PNV                        | 301 585 – 1,2 %     | 6  |
| UNIDAD POPULAR EN<br>COMÚN | 923 105 – 3,67 %    | 2  |
| EH Bildu                   | 218 467 – 0,87 %    | 2  |
| CCa-PNC                    | 81 750 – 0,33 %     | 1  |

Zdroj: EL PAÍS

Prieskumy pripisovali veľké šance pre *Ciudadanos*, boj o druhé miesto mal byť medzi nimi a PSOE. Výsledok nenaplnil očakávania a s takmer 14 % skončili na štvrtom mieste. Výkonný výbor *Ciudadanos* priznal strategické chyby, slabú regionálnu štruktúru a zlú komunikáciu. Stále ale hovoríme o najlepšom výsledku *Ciudadanos* v ich doterajšej histórii. Z bývalých voličov *Partido Popular* prešlo v roku 2015 až 13,9 % k *Ciudadanos*, tvorili značnú časť ich vtedajšieho elektorátu. Prechody z PSOE do *Ciudadanos* boli skromnejšie, 6,5 %. Nové strany *Podemos* a *Ciudadanos* oslovili predovšetkým mladšiu generáciu. Ukazuje sa, že ťažili prevažne z politickej krízy a nedôvery v inštitúcie, ekonomické problémy neboli to najpodstatnejšie (Orriols a Cordero, 2016: 478–486).

Dôsledkom volieb bol roztrieštený parlament. Žiadna strana nedokázala vyskladať väčšinu, kráľ Felipe VI. poveril zostavením vlády socialistu Pedra Sáncheza, jeho pokusy prilákať do koalície *Podemos* a *Ciudadanos* však zlyhali. *Ciudadanos* videli ako jednu z prekážok veľké programové rozdiely s *Podemos*. Po piatich mesiacoch neúspešných rokovaní kráľ rozpustil parlament a vyhlásil nové voľby, ktoré sa konali 26. júna (Orriols a Cordero, 2016: 487; Simón, 2016: 505).

### 2.3.4 Predčasné voľby a podpora menšinovej vlády

*Ciudadanos* v predčasných parlamentných voľbách stratili 8 mandátov. V tomto prípade sa zvykne hovoriť o potrestaní volebným systémom, keďže percentuálne boli stále nad hranicou 13 %. Z prieskumov vyplýva, že iba 65 % bývalých voličov *Ciudadanos* jej dalo hlas opäť, až 15 % voličov sa presunulo k PP. Tradičné strany PSOE a PP tentoraz dokázali klesajúci trend zastaviť a spolu získali viac ako 55% podporu. Poradie

najsilnejších strán sa nemenilo. Nové strany *Podemos* a *Ciudadanos* si držia pozíciu tretej a štvrtej strany. Nový multipartizmus donútil veľké strany dosiahnuť dohodu o vytvorení vlády. PP a *Ciudadanos* oficiálne podpísali dohodu so 150 opatreniami, premiérom sa tak mal stať Mariano Rajoy, pripojila sa aj *Coalición Canaria* (ďalej CC). 31. augusta ani 3. septembra sa im nepodarilo získať potrebnú podporu v parlamente. Podarilo sa im to až v októbri hlasmi PP, *Ciudadanos*, CC a časťou PSOE. Mohla tak vzniknúť menšinová vláda PP (EL PAÍS, 2016; Simón, 2016: 511–512).

### **2.3.5 Štvrtý kongres *Ciudadanos***

*Ciudadanos* v tomto období stáli pred štvrtým celonárodným kongresom. Od toho posledného sa situácia výrazne zmenila, keďže v čase predošlého mali len 1 500 členov a zastúpenie v Katalánsku. V roku 2017 mali však už zastúpenie na všetkých úrovniach, toto obdobie označili za začiatok novej etapy. Začalo sa hovoriť o organickej a inštitucionálnej konsolidácii strany (*Ciudadanos*, 2017b). Štvrtému kongresu predchádzala generálna rada strany, schválilo sa obmedzenie primárnych výberov na kandidátov, zmeny v ideovom profile, zriadenie stáleho výboru pre naliehavé rozhodnutia a posilnenie generálnej rady. Tieto kroky mali posilniť pozíciu vedenia strany. Na následnom kongrese, ktorý sa konal vo februári 2017, sa schvaľovali stanovy a delegáti potvrdili zmenu ideovej sebaidentifikácie, ktorú presadzoval predseda strany (Mateo a Piñol, 2016; Mateo, 2017). Stanovy, ideológia a stratégia presadzované vedením boli veľkou väčšinou prijaté. *Ciudadanos* odstránili zo svojej ideológie demokratický socializmus (RTVE.es, 2017) a v schválenej stratégii pomenovali hlavné výzvy, ktorým Španielsko čelí a bude čeliť: hospodárska kríza, kríza dôvery a katalánsky separatizmus (*Ciudadanos*, 2017b).

### **2.3.6 Separatistické snahy v Katalánsku**

Jedna z výziev bola obzvlášť naliehavá, separatistické nálady v Katalánsku postupne naberali na sile, katalánska vláda sa snažila zorganizovať referendum o nezávislosti. *Ciudadanos* od začiatku krízy upozorňovali, že právny štát musí platiť a že katalánsky premiér Puigdemont bude zodpovedný za všetko, čo sa v Katalánsku stane. Za riešenie považovali nové voľby, nie referendum (Caminal a Tovar, 2017). To napokon prebehlo 1. októbra 2017, a to aj napriek tomu, že španielska vláda a ústavný súd ho považovali za nezákonné (Guntermann et al., 2018). Separatistické snahy viedla *Partit*

*Demòcrata Europeu Català* (ďalej aj: PDeCAT), teda strana, ktorá sa postupne sformovala z bývalej CiU (Caspersen, 2017: 23). Hlasovania sa zúčastnilo 43 % voličov a 90 % z nich hlasovalo za nezávislosť (El Periódico, 2017). *Ciudadanos* nesúhlasili s vyhlásením nezávislosti a hlasovanie považovali za nelegálne, východisko videli v nových voľbách. Líderka Cs v Katalánsku Inés Arrimadas verila, že môžu získať alternatívnu väčšinu a stane sa premiérkou (Valdivia, 2017). Katalánsky premiér Carles Puigdemont bol nakoniec španielskou vládou odvolaný a nové voľby boli vyhlásené na 21. decembra 2017 (Ponce de León a Castro, 2017). Puigdemont sa následne rozhodol utiecť pred španielskymi úradmi do Belgicka (Saeed a Cooper, 2017).

Do následných regionálnych volieb v Katalánsku šla volebná aliancia, ktorej súčasťou bola aj separatistická PDeCAT, lídrom bol bývalý predseda vlády Carles Puigdemont riadiaci celú iniciatívu z Belgicka, aliancia kandidovala pod názvom *Junts per Catalunya* (JUNTSxCAT), v preklade Spolu za Katalánsko, a presadzovala jeho nezávislosť (EL MUNDO, 2017). Na opačnom póle stáli *Ciudadanos* ako obrancovia španielskej celistvosti a ústavnosti. Prieskumy ukazovali, že Cs budú najväčšou silou v parlamente, ktorá je proti nezávislosti Katalánska. Rivera uviedol, že prvá vec, ktorú by mali po voľbách urobiť, je návrat právneho štátu (Maurice, 2017).

Tabuľka č. 7: Výsledky – Katalánske voľby 2017

| Strana     | Hlasy   | Kreslá |
|------------|---------|--------|
| Cs         | 25,35 % | 36     |
| JUNTSxCAT  | 21,66 % | 34     |
| ERC-Cat Sí | 21,38 % | 32     |
| PSC        | 13,86 % | 17     |
| CatComú-   | 7,46 %  | 8      |
| Podem      |         |        |
| CUP        | 4,46 %  | 4      |
| PP         | 4,24 %  | 4      |

Zdroj: Generalitat de Catalunya

Voľby sa vyznačovali vysokou účasťou, *Ciudadanos* sa stali ich víťazom s 36 mandátmi. Väčšinu v parlamente mali však strany, ktoré sú za nezávislosť Katalánska, získali spolu až 70 kresiel, hovoríme o JUNTSxCAT, ERC a krajne ľavicovej CUP (EL

PAÍS, 2017). Organizácia nových volieb mala z pohľadu španielskej vlády upokojiť situáciu v Katalánsku, výsledok ale ukázal opak, Katalánsko zostáva naďalej rozdelené a v patovej situácii (Minder, 2017).

### 2.3.7 Španielske parlamentné voľby 2019

Okrem problémov spojených s katalánskou otázkou nepridali na popularite španielskej menšinovej vlády ani korupčné škandály. Socialisti z PSOE, ako hlavný konkurent vládnucej *Partido Popular*, sa rozhodli v parlamente vyvolať hlasovanie o nedôvere, pripojila sa aj strana *Podemos*. *Ciudadanos* síce poukazovali na zlyhania vládnucej strany, presadzovali však nové voľby (Minder, 2018). Nepodporili socialistov v ich snahe dostať sa k moci, aj napriek tomu vznikla vláda PSOE a premiérom sa stal Pedro Sánchez. *Ciudadanos* to kritizovali a zároveň boli sami kritizovaní, že svojím tlakom a nelojálnosťou vláde umožnili nástup socialistov (Santos, 2018).

V apríli 2019 stálo Španielsko pred ďalšími všeobecnými voľbami. *Ciudadanos* v nich presadzovali reformu volebného zákona s tým, aby španielska vláda nezávisela od separatistov, ďalej možnosť študovať v španielčine pre všetkých, boj proti korupcii, prorodinnú politiku, zníženie daní a pomoc živnostníkom, ochranu sexuálnych menšín, pomoc zdravotne znevýhodneným, rodovú rovnosť a silnejšiu Európu, ktorá sa postaví nacionalizmu a bojuje proti klimatickým zmenám (Ciudadanos, 2019).

Tabuľka č. 8: Výsledky – Španielske parlamentné voľby 2019: Kongres

| Strana           | Hlasy               | Kreslá |
|------------------|---------------------|--------|
| PSOE             | 7 480 755 – 28,68 % | 123    |
| PP               | 4 356 023 – 16,7 %  | 66     |
| Cs               | 4 136 600 – 15,86 % | 57     |
| PODEMOS          | 3 732 929 – 14,31 % | 42     |
| VOX              | 2 677 173 – 10,26 % | 24     |
| ERC-SOBIRANISTES | 1 015 355 – 3,89 %  | 15     |
| JUNTSxCAT        | 497 638 – 1,91 %    | 7      |
| PNB              | 394 627 – 1,51 %    | 6      |
| EH Bildu         | 258 840 – 0,99 %    | 4      |
| CCa-PNC          | 137 196 – 0,53 %    | 2      |
| NA+              | 107 124 – 0,41 %    | 2      |

|                |                  |   |
|----------------|------------------|---|
| COMPROMÍS 2019 | 172 751 – 0,66 % | 1 |
| PRC            | 52 197 – 0,2 %   | 1 |

Zdroj: EL PAÍS

Vo voľbách sa potvrdilo, že nemôžeme hovoriť o systéme dvoch veľkých strán. PP stratila veľkú časť kresiel, udržala si však pozíciu druhej najsilnejšej strany. Výborný výsledok zaznamenali vládni socialisti z PSOE, na treťom mieste skončili *Ciudadanos*, dosiahli svoj najlepší výsledok z pohľadu mandátov aj hlasov. Do parlamentu sa s 24 poslancami dostala strana VOX, ktorá je označovaná za krajne pravicovú (Castedo, 2019). Pedro Sánchez z PSOE má najväčšie predpoklady na to, aby pokračoval v premiérskom kresle. Po voľbách začal komunikovať s *Podemos* o podpore menšinovej vlády, tí však chceli do vlády vstúpiť. Rozdiel bol aj v pohľade na dohodnuté referendum o nezávislosti Katalánska, *Podemos* ho obhajovali, PSOE nie. Pedro Sánchez viedol diskusie aj s *Ciudadanos*, Rivera však dával najavo, že jeho plán je byť lídrom opozície, keďže predpokladal problémy v *Partido Popular* (E. Cué, 2019a; 2019b).

### 3 Programatika *Ciudadanos*

V rámci časti venovanej programu sa budem jednak zaoberať ideologickou sebaidentifikáciou strany, hodnotám, z ktorých vychádzala pri tvorbe politik, rovnako tak aj postojom k niektorým konkrétnym otázkam a tomu, ako boli komunikované a ako sa tieto postoje postupne vyvíjali.

#### 3.1 Sebaidentifikácia

V úvodnej časti sa pokúsim odpovedať na otázku, ako sa strana *Ciudadanos* sama definuje a čo tou definíciou myslí, ako strana, respektíve jej celonárodné vedenie, vnímalo a vníma jej ideológiu. Budem teda pracovať s kritériom kategorizácie politických strán, ktoré profesori Fiala a Strmiska (2001) považujú v rámci teórie straníckych rodín za najdôležitejšie.

##### 3.1.1 Demokratický socializmus a progresívny liberalizmus

Aj keď aktivity pôvodného združenia *Ciutadans de Catalunya* smerovali k založeniu politickej strany, nie všetci mali rovnaký názor na jej profiláciu. Rozdiely boli medzi predstaviteľmi orientovanými sociálno-demokraticky a tými, ktorí boli orientovaní

liberálne. Antonio Robles, ktorý sa podieľal na založení strany, označuje (2015: 85) za lídrov aktívne presadzujúcich liberálnu líniu: Arcadiho Espadu, Mariú Teresu Giménez Barbat a Anu Nuño. Ľavicová časť bola z jeho pohľadu širšia, medzi jej predstaviteľov zaradil Franceska de Carrerasa, Félixu Ovejera Lucasa, Carlosa Tríasa, Félixu Péreza Romera, Félixu de Azúa a ďalších. Všetci spomínaní boli zároveň autormi a signatármi prvého manifestu *Ciutadans de Catalunya*. Táto otázka, keďže sa ju nepodarilo definitívne vyriešiť, sa preniesla aj na pôdu ustanovujúceho kongresu (Company, 2006; Robles, 2015: 85). Albert Rivera po svojom zvolení za predsedu uviedol, že odmieta pravo-ľavé delenie. Definuje stranu hodnotami ako sloboda, rovnosť, spravodlivosť a dvojjazyčnosť (Company, 2006). Medzi delegátmi kongresu bol robený prieskum o ich príklone k pravici alebo ľavici a o tom, ako vnímajú ideológiu novozaloženej strany *Ciutadans*. Identifikáciu samých seba ako centristov uviedlo 28,5 % delegátov. 49,3 % delegátov tvrdilo, že inklinujú k stredo-ľavej alebo ľavicovej či krajne ľavicovej politike. 10,5 % delegátov sa označovalo za pravicových alebo stredo-pravých. Pokiaľ ide o vnímanie *Ciutadans* zo strany delegátov, ako centristickú ju označovalo 29 % z nich, stredo-ľavú alebo ľavicovú 46,6 % a stredo-pravú alebo pravicovú 10,9 % (Baras a Orriols, 2007).

Diskusie medzi predstaviteľmi jednotlivých prúdov napokon viedli k sebaidentifikácii uvedenej v prvom volebnom programe pred regionálnymi voľbami v roku 2006. „Základná ideológia *Ciutadans* je založená na dvoch hlavných politických prúdoch európskej kultúry: demokratický socializmus a progresívny liberalizmus.“ Zo spojenia týchto dvoch prúdov má vyplývať, že ľudské spolužitie musí byť založené na rešpektovaní individuálnych, politických a sociálnych práv ľudí, ktoré sú zaručené dodržovaním zásad právneho štátu, demokratickou účasťou a hospodárskym a sociálnym blahobytom (Ciutadans, 2006). Môžeme vidieť, že prevahu mali v začiatkoch zástancovia ľavicovej politiky, čo sa prejavilo aj na druhom straníckom kongrese, na ktorom bol schválený návrh Franceska de Carrerasa o jasnom vyhranení doľava (Ciutadans, 2007). Keď prirovnáme hodnotové východiská *Ciudadanos* pri vzniku k tomu, ako liberálne strany vznikali historicky (Strmiska et al., 2005: 38), rozdiely môžeme vidieť v ekonomických otázkach, *Ciudadanos* sa prikláňali k zásahom štátu do ekonomiky (Ciutadans, 2006). Pokiaľ ide o prihlásenie sa k demokratickému socializmu, to je problematický termín sám o sebe, spája myšlienky liberálno-demokratickej vlády so sociálnym vlastníctvom a kontrolou ekonomiky, niekedy sa nazýva aj sociálnou demokraciou alebo jednoducho socializmom (Busky, 2000: 7), pod pojmom sa v tomto

zmysle skrýva obmedzovanie ekonomickej slobody, s ktorou však boli liberálne strany spojené historicky a rovnako aj dnes (Strmiska et al., 2005: 38; Close, 2019: 327). Zaradenie strany *Ciutadans* do stredo-l'avej pozície na ekonomickej osi (Ciutadans, 2007) je v kultúrnych otázkach spojené s dôrazom na individuálne práva či slobodu jednotlivca, ktoré už môžeme označiť za jednoznačne definíčné znaky liberálnych strán historicky aj v súčasnosti (Strmiska et al., 2005: 38; Margulies, 2014; Close, 2019: 327).

### 3.1.2 Odstránenie demokratického socializmu

Postupom času sa v *Ciudadanos* znovu zintenzívnili diskusie o ideológii. Na generálnej rade strany v decembri 2016 bol schválený návrh Alberta Riveru na odstránenie demokratického socializmu. Vedenie presadzovalo definovanie strany ako „konštitucionalistickej, liberálnej, demokratickej a progresívnej“ (Mateo a Piñol, 2016). Všetko mohol zmeniť alebo potvrdiť štvrtý kongres *Ciudadanos* vo februári 2017, delegáti však podporili odstránenie demokratického socializmu, pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, ktoré sa snažili zachovať sociálno-demokratickú tradíciu, boli zamietnuté (RTVE.es, 2017). Rivera vysvetľoval presadzovanie zmien tým, že chcel dať jasný signál toho, čo bude strana robiť, keď sa dostane do vlády. Že nebude zvyšovať dane ale znižovať, že nechce intervencie štátu v takej miere ako socialisti (Mateo, 2017). Zmenu v ideologickom definovaní strany komunikoval aj tým, že chce priniesť koncept európskeho liberalizmu do španielskej vlády, netajil svoje sympatie k politikom ako Trudeau v Kanade alebo Macron vo Francúzsku (Aduriz, 2017).

Zmena v sociálnej a ekonomickej politike spečatená odstránením demokratického socializmu je zaujímavá z toho pohľadu, že sa môže zdať, že ide proti trendu nastavenému v rámci rodiny liberálnych strán, kde sa v posledných rokoch, ako uvádza aj Caroline Close (2019: 343–344), zvyšuje podiel sociálno-liberálnych tendencií na úkor klasických liberálov. To, že sa liberálne strany posúvajú na ekonomickej osi doľava, môžeme pozorovať aj na rozdieloch v názoroch na voľný trh v manifestoch Liberálnej Internacionály z rokov 1997 a 2017. To, či *Ciudadanos* skutočne idú proti trendu nárastu sociálno-liberálnych tendencií v rámci liberálnej rodiny, alebo sa práve naopak týmito krokmi zaradili k ľavicovým tendenciám v rámci liberálnej rodiny, sa pokúsím objasniť v nasledujúcich častiach, v tej najbližšej sa pozriem na to, čo v strane *Ciudadanos* myslia tým, že sa prihlásili k progresívnemu liberalizmu.

### 3.1.3 Progresívny liberalizmus z perspektívy *Ciudadanos*

To, ako v *Ciudadanos* myslia prihlásenie sa k progresívnemu liberalizmu, môžeme vidieť v ich príspevku do publikácie *Basic Values of Progressive Liberalism: A European Perspective* (2018), ktorého autorkou je politologička a poradkyňa strany *Ciudadanos* v španielskom parlamente Aurora Nacarino-Brabo, predstavila v ňom pohľad strany na hodnoty progresívneho liberalizmu.

*Ciudadanos* myslia progresívny liberalizmus jednak ako prihlásenie sa k tradícii španielskeho liberalizmu z *Cortes de Cádiz*, a to predovšetkým k jeho myšlienke ochrany národa slobodných a rovnoprávných občanov, kde žiadny človek nie je podriadený inému. Princíp občianstva a právneho štátu podľa *Ciudadanos* poskytuje potrebnú architektúru pre zastupiteľskú demokraciu. Tá je pre nich ako liberálov najlepším spôsobom ako vyjadriť rôznorodosť názorov a záujmov, ktoré existujú v každej spoločnosti. Na rozdiel od tých, ktorí podporujú kolektivismus alebo sociálnu homogenitu, liberalizmus podľa nich bráni sociálnu rozmanitosť. Politika by sa mala zamerať na občanov, nie na národy, regióny alebo kmene (Nacarino-Brabo, 2018: 155). Môžeme vidieť opäť dôraz na individuálne práva (Nacarino-Brabo, 2018: 155–157) charakteristické pre liberalizmus (McLean a McMillan, 2009: 307) a liberálne strany (Margulies, 2014), rovnako sa ponúka prirovnanie zdôrazňovania občianskeho princípu a jeho významu pre demokraciu (Nacarino-Brabo, 2018: 155) k aktívnej a pasívnej stránke občianstva klasického a nového liberalizmu (Vincent, 2001: 206).

K liberalizmu však v *Ciudadanos* pridávajú prívlastok progresívny, v strane sú oddaní myšlienke progresu a hľadania inovatívnych riešení problémov 21. storočia s cieľom zlepšiť životy ľudí. Dôverujú trhu ako nástroju na premenu individuálnych slobôd a rôznorodosti na hospodársky pokrok, podporujú taktiež globalizáciu, v ich ponímaní to však neznamená byť proti štátu. Nejde o veľkosť štátu, ale o to, ako môže občanom zaručiť lepšiu prosperitu a blahobyť, mal by zohrávať dôležitú úlohu pri poskytovaní rovnakých príležitostí, niekedy to vyžaduje viac niekedy menej zásahov do ekonomiky. Pri snahe zabezpečiť rovnaké príležitosti sa hlásia k myšlienkam Johna Stuarta Milla, ktorý poukázal na dôležitosť verejného vzdelávania a veril, že len vzdelaní ľudia môžu byť nezávislí, a teda slobodní, slobodu považujú za kľúčovú pre ich politický projekt (Nacarino-Brabo, 2018: 155–157). V sociálnej oblasti môžeme prirovnávať hodnoty, z ktorých *Ciudadanos* vychádzajú, k novému liberalizmu a jeho oslobodení od chudoby či nevzdelanosti (McLean a McMillan, 2009: 308), ich postoje majú blízko k sociálno-liberálnym

tendenciám v rámci liberálnej rodiny (Strmiska et al., 2005: 38; Close, 2019: 343–344). Progresívny liberalizmus pre *Ciudadanos* taktiež znamená zodpovednosť voči životnému prostrediu, to je ďalšou oblasťou, ktorá si vyžaduje zásah zo strany štátu. Akcentujú tiež dôležitosť európskeho projektu, progresívny liberalizmus podľa nich považuje Európu a Európsku úniu za najlepší rámec pre rozvoj všetkých spomínaných hodnôt (Nacarino-Brabo, 2018: 156–157). Zdôraznenie internacionalizmu môžeme označiť za jeden z definičných znakov liberálnej rodiny, jednak vo vzťahu k minulosti (Siaroff, 2018: 11), ale aj odkázaním na to, k čomu sa liberálne strany hlásia v manifestoch nadnárodných zoskupení politických strán v súčasnosti (Liberal International, 2017; ALDE Party, 2018).

### 3.2 Štvrtý kongres *Ciudadanos*: Hodnoty a ciele

*Ciudadanos* v dokumente s názvom Naše Hodnoty (2017c) prijatom na štvrtom kongrese strany v roku 2017, na ktorom odstránili z ideológie už spomínaný demokratický socializmus, za základné a neoddeliteľné hodnoty považujú slobodu a rovnosť, obhajujú obranu a rozvoj individuálnych slobôd bez toho, aby ich mohli obmedziť miesto narodenia, rasa, pohlavie, sexuálna orientácia, náboženstvo, názory alebo akákoľvek iná osobná alebo spoločenská situácia. Za dôležitú považujú (2017b) inklúziu a rodovú rovnosť vo všetkých oblastiach života.

V európskej politike podporujú kroky, ktoré by viedli k efektívnej politickej únii. Cieľom integračného procesu majú byť Spojené štáty Európske (2017c). Presadzujú ekonomicky a sociálne integrovanejšiu Európsku úniu. V Európskom parlamente to presadzujú v rámci platformy ALDE (2017b).

Zdôrazňujú (2017c), že silná stredná trieda je podmienka kvalitnej demokracie. Tá môže existovať len v prostredí trhového hospodárstva a slobodnej hospodárskej súťaže, o ktorú by sa mal usilovať štát. To všetko pri zabezpečení rovnosti šancí pre všetkých, pomôcť chcú hlavne tým, ktorých ekonomická kríza poznačila najviac, nezamestnaným, mladým ľuďom, rodinám, samostatne zárobkovo činným osobám, pracovníkom a malým podnikom. Implementovaním plánov vzdelávania a poradenstvom pre nezamestnaných chcú riešiť problém dlhodobej nezamestnanosti, ktorý považujú za jedno z najhorších dedičstiev veľkej recesie (2017b).

Väčšiu transparentnosť a zníženie korupcie chcú doceliť reformou inštitúcií a zavádzaním nových foriem kontroly. Chcú taktiež viac chrániť oznamovateľov korupcie a depolitizovať justíciu. Pri politických stranách presadzujú väčšiu mieru vnútornej

demokracie a transparentnejšie financovanie (2017b).

Ako môžeme vidieť, tak v dokumentoch schválených na štvrtom kongrese strany je okrem reakcie na hospodárske problémy a korupciu (2017b) daný dôraz na dve ďalšie v texte o progresívnom liberalizme nezvýraznené respektíve opomenuté témy, boj s diskrimináciou (2017c, 2017b) príznačný pre nový liberalizmus (McLean a McMillan, 2009: 308) a vyzdvihnutie dôležitosti strednej triedy (2017c), ktorá v minulosti aj v súčasnosti tvorí značnú časť elektorátu liberálnych strán (Siaroff, 2018: 11; Margulies, 2014). Vzhľadom na to, ako sa *Ciudadanos* v hodnotových textoch postavili k sociálnej a ekonomickej politike, vidíme, že nie sú principiálne proti zásahom štátu do ekonomiky ale zároveň zdôrazňujú dôležitosť trhu a slobodnej hospodárskej súťaže (2017b; 2017c). Ich pozícia na ekonomickej osi nie je tak krajne vyhranená ani v jednom smere, majú potrebu vyvažovať protirhové postoje s obhajovaním zásahov do ekonomiky pokiaľ ide napríklad o zabezpečenie sociálnej spravodlivosti. V rámci liberálnej rodiny sa tak ponúka nevyhranený postoj či oscilácia v okolí ekonomického streda, za určujúce môžeme v tomto prípade považovať aj konkrétne postoje k daňovej a sociálnej politike. V nasledujúcej kapitole sa preto budem venovať aj týmto otázkam.

### **3.3 Komunikované témy**

Strana *Ciudadanos* počas svojej histórie komunikovala mnohé témy, vybral som z nich štyri, ktoré považujem za najvýraznejšie, keďže sa objavujú aj v základných hodnotových dokumentoch strany, ide o katalánsku otázku, občianstvo, korupciu a sociálnu politiku. V rámci analýzy ma bude zaujímať komunikovaný obsah, dôraz na danú tému a to, ako sa v čase menili.

#### **3.3.1 Katalánska otázka a jazyková politika**

Jednou z tém je otázka katalánskeho nacionalizmu. Ako už bolo spomínané vyššie, vznik *Ciudadanos* môžeme interpretovať ako reakciu na katalánsky nacionalizmus. Dávali veľký dôraz na kritiku jazykovej politiky katalánskej vlády. Môžeme to označiť za hlavnú tému kampane do regionálnych volieb 2006 (Libertad Digital, 2006). Pri svojej prvej kampani hľadali spôsob, ako prelomiť nacionalistickú mediálnu hrádzu (Robles, 2015: 119–122), podarilo sa to prostredníctvom billboardov, na ktorých bol Albert Rivera bez oblečenia. Tento typ vizuálov mal symbolizovať česťnosť (Pallarés a Muñoz, 2008: 453), hovorí sa aj o symbolike zrodenia novej strany (Kassam, 2015). Za najvýraznejšie

posolstvo však môžeme považovať jasný antinacionalistický postoj. Alberta Riveru sprevádzali heslá ako „nezaujíma nás, kde si sa narodil“, „akým jazykom hovoríš“, „aké oblečenie nosíš“, „zaujímaš nás ty“ (EL PAÍS, 2006). Šéf volebnej kampane Robles (2015: 123) tvrdí, že textom chceli poukázať na kozmopolitný duch *Ciudadanos* a na obranu individuálnych práv.

S témou operovali aj po voľbách, už ako súčasť katalánskeho parlamentu. Často komunikovaná bola otázka jazykovej politiky na školách (Ciudadanos, 2008i; 2011). Organizovali demonštrácie za dvojazyčnosť (Libertad Digital, 2009; Ciudadanos, 2008f), ostro vystupovali proti tomu, aby sa prístahovalci učili iba po katalánsky (Gaya, 2008) a podporili a podpísali *Manifiesto por una lengua común* (Manifest za spoločný jazyk), ktorý požadoval právnu úpravu na obranu španielskeho jazyka (Ciudadanos, 2008e; EL PAÍS, 2008). Jazyková politika bola terčom kritiky *Ciudadanos* aj pred katalánskymi voľbami 2010 (Rico, 2012: 225), kampan samí nazvali vzbúrou proti nacionalizmu (Ciudadanos, 2010b). Predseda Albert Rivera prirovnával praktiky vlády k Frankovmu režimu, ktorý ale naopak uprednostňoval španielčinu (Ciudadanos, 2010a). V kampani v roku 2012, ktorá bola poznačená diskusiami o referende za nezávislosť Katalánska, kritizovali tradičné katalánske strany, PSC za nejednoznačnosť a PPC za spoluprácu s nacionalistami, keďže uzatvárala dohody s CiU (Martí, 2013: 512). *Ciudadanos* boli dlhodobo principiálne za celistvosť Španielska a zastávali jasne odmietavý postoj k organizovaniu referenda za nezávislosť (Orriols a Cordero, 2016: 476). Zdôrazňovali potrebu vytvorenia projektu budúcnosti pre celé Španielsko, chceli projekt, ktorý by integroval všetkých obyvateľov Katalánska (Aduriz, 2017). V komplikovanom období, v ktorom bolo hlavnou témou referendum organizované katalánskymi nacionalistami, upozorňovali katalánskeho premiéra na dôsledky, ktoré referendum môže znamenať. Zdôrazňovali potrebu zachovania spolužitia a sociálneho zmieru medzi Kataláncami (Caminal a Tovar, 2017). Zároveň pripomínali, že odpoveďou na tento problém je prehodnotenie celej organizácie Španielska, nielen Katalánska (Maurice, 2017). Dôraz na spomínané témy, otázku nezávislosti Katalánska a obranu dvojazyčnosti mal za následok, že ich komunikácia sa označovala v určitom období za monotematickú (Nacarino-Brabo, 2015: 122).

### 3.3.2 Občianstvo

Tému občianstva nemôžeme úplne oddeliť od katalánskej otázky, keďže boli komunikované zároveň. Teda pri každej z vyššie spomínaných aktivít by sme mohli

spomenúť väčší či menší dôraz na občiansky princíp. Táto téma bude vždy spätá s *Ciudadanos*, obsiahnutá je v názve strany. Jedným z ich zámerov bolo otvoriť diskusiu o občianstve (Tercero, 2008). Albert Rivera zastáva názor, že „veľké národy sveta nie sú založené na identite, ale na občianskych hodnotách“ (Mateo a Ayuso, 2015).

*Ciudadanos* operujú s témou občianstva aj v súvislosti s európskou politikou. Jedna z najvýraznejších osobností strany Inés Arrimadas to komunikovala spôsobom, že „neexistuje nič európskejšie, než obrana občianstva“ a opakom toho sú identity, ktoré nás rozdeľujú a na ktorých základe stojí nacionalizmus (Ciudadanos, 2018). Albert Rivera pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2009 povedal, že „politickou novinkou tejto kampane bude obrana Európy občanov, nie národov alebo štátov“. Ich zámerom bolo, aby budúce generácie boli skutočnými európskymi občanmi (ABC.es, 2009).

Ako môžeme vidieť aj na uvedených príkladoch, občiansky princíp podávajú väčšinou ako niečo, čo je v opozitnom postavení voči nacionalizmu a voči identitám, ktoré majú tendenciu rozdeľovať a vylučovať iných. Komunikujú to ako reakciu na niečo, čo je v Katalánsku a Španielsku už prítomné. V tomto ponímaní je zdôrazňované občianstvo poňaté pasívne, takéto poňatie je charakteristické pre klasický liberalizmus (Vincent, 2001: 206), avšak v komunikácii a programe *Ciudadanos* môžeme nájsť aj silný dôraz na participáciu občanov na politickom živote (Ciudadanos, 2015a; 2017b), teda aj na občianstvo charakteristické pre nový liberalizmus (Vincent, 2001: 206), ide napríklad o presadzovanie vnútornej demokracie v politických stranách či snahe o uľahčenie možnosti legislatívnej iniciatívy zo strany občanov (Ciudadanos, 2015a; 2017b).

### **3.3.3 Korupcia a transparentnosť**

Téma korupcie a transparentnosti nebola zo začiatku jednou z hlavných. K tomu, aby sa strana stala celoštátnou, však potrebovala nahradiť monotematickú komunikáciu kompletným programom, témami, ktoré by mali potenciál oslovovať širšie spektrum ľudí (Nacarino-Brabo, 2015: 122). Postupom času sa tak korupcia a transparentnosť dostávali do popredia. S transparentnosťou súvisí aj spôsob financovania politických strán. *Ciudadanos* upozorňovali (2008c) na zle nastavený systém financovania a na to, že finančné prostriedky neputujú priamo stranám ale nadáciám, ktoré sú s nimi spojené. Korupcia bola jedna z tém kampane do katalánskeho parlamentu v roku 2010 (Ciudadanos, 2010b). *Ciudadanos* upozorňovali na korupčné kauzy zástupcov veľkých strán (Rico, 2012: 225). Kampaň sa niesla v podobnom duchu aj o dva roky neskôr, vyvíjali tlak na

tradičné strany (Martí, 2013: 512). V roku 2012 išlo o požadovanie prešetrenia politickej zodpovednosti za stratené peniaze v súvislosti s problémami leteckej spoločnosti Spanair, na tento účel chceli zriadiť vyšetrovaciu komisiu v parlamente (Ciudadanos, 2012b). Pri akcentovaní témy korupcie sa odvolávali na svoje stanovy, v ktorých je uvedené, že každá osoba obvinená z korupcie bude vylúčená (Díaz, 2015). Na korupčný systém v Španielsku chceli odpovedať „rozumným“ procesom reforiem. Politický slogan, ktorý vysielali, bol „rozumná zmena“ (Rodon a Hierro, 2016: 344), čo môžeme brať aj ako protiváhu k revolučnej rétorike *Podemos*, voči ktorej sa vyhŕaňovali. Predseda *Ciudadanos* Rivera hovoril, že diagnózu problémov v Španielsku majú s *Podemos* spoločnú, rozchádzajú sa v riešeniach, tie z dielne *Podemos* označoval za extrémistické (Piña, 2015b). Prieskumy v roku 2015 ukazovali, že téma korupcie pomáhala viac *Podemos* ako *Ciudadanos* (Orriols a Cordero, 2016: 484). *Ciudadanos* nevstúpili do koalície vlády v rokoch 2015 a 2016, odôvodňovali to aj neschopnosťou tradičných strán očistiť sa od korupcie (Mateo a Ayuso, 2016). To, že túto tému dnes prezentujú ako svoju prioritu, môžeme vidieť aj na priestore, ktorý jej bol venovaný v hodnotovom dokumente schválenom na štvrtom kongrese strany v roku 2017, (Ciudadanos, 2017c) ale aj na komunikácii predsedu strany po ukončení kongresu. Z pohľadu *Ciudadanos* ide o vymedzenie sa voči starej politike, ktorú spájajú s korupčným správaním (Aduriz, 2017).

### 3.3.4 Sociálna oblasť

Aj keď sociálna politika nebola zo začiatku tou najkomunikovanejšou, *Ciudadanos* sa k svojej ľavicovej tradícii spočiatku jasne hlásili. V roku 2006, keď sa im podarilo prvý krát vstúpiť do katalánskeho parlamentu, dávali jasne najavo, že nová vláda s nimi môže počítať pri presadzovaní sociálnych opatrení (Prieto, 2006). Vystupovali (2008g; 2012a) proti znižovaniu rozpočtu na sociálne zabezpečenie a zúčastňovali sa spolu s odborármi demonštrácií v uliciach (Ciudadanos, 2008d). Postoje a komunikácia sa v tejto oblasti postupne vyvíjali, v regionálnych voľbách 2015 navrhovali obmedziť poskytovanie zdravotníckych služieb pre prisťahovalcov, racionalizovať výdavky na zdravotníctvo a znížiť dane (Rodon a Hierro, 2016: 343), znižovanie daní bola aj jedna z priorít pred voľbami 2019 (Ciudadanos, 2019). Vďaka svojmu ekonomickému programu si vyslúžili označenie pravicová verzia *Podemos* (Rodríguez Teruel a Barrio, 2015: 10). Bola im vyčítaná aj nejednoznačnosť, predseda Rivera na to reagoval, že obhajujú „trhovú ekonomiku so sociálnou spravodlivosťou“ (elEconomista.es, 2015). Opäť, tak ako pri téme

korupcie, môžeme pozorovať vyhranenie sa voči *Podemos*, ktorí podľa Alberta Riveru útočia na tých, ktorí produkujú a tým „prerozdeľujú biedu“ namiesto prerozdeľovania bohatstva (Piña, 2015a). Môžeme tak pozorovať posun smerom doprava, ktorý ale korešponduje so zmenou ideologickej sebaidentifikácie opisovanej vyššie. V rámci svojho programu a komunikácie však neútočia na sociálny systém (2017b) tak ako strany, ktoré sa považujú za liberálne s tradične pravicovou pozíciou v ekonomických otázkach ako FDP v Nemecku (FDP, 2017; Close, 2019: 343–344). Znižovanie daní a podporu trhového hospodárstva označuje Caroline Close (2019: 335) za stredo-pravý postoj k hospodárskym otázkam, ktorý prevažne charakterizuje rodinu liberálnych strán. Môžeme tak pozorovať, že sa *Ciudadanos* postupne čím ďalej tým viac dostávali do ohraničení všeobecnej definície liberálnej rodiny v podobe, ako s ňou pracovala Caroline Close, a to zároveň s tým, že opúšťali niektoré pozície typické pre ľavicovo-liberálne tendencie.

## Záver

Hlavnú výskumnú otázku práce, či a do akej miery môžeme politickú stranu *Ciudadanos-Partido de la Ciudadanía*, považovať za liberálnu, sa pokúsim zodpovedať v dvoch rovinách. V prvej bude kritérium program a najmä hodnotové východiská pri tvorbe politik, v druhej rovine bude určujúce to, ako sa sama ideologicky zadefinovala.

Keď porovnáme vznik liberálnych strán historicky s tým, ako vznikla strana *Ciudadanos*, môžeme vidieť zhodu v obhajobe individuálnych práv a slobôd, ani zďaleka však nepresadzovala minimálnu rolu štátu v hospodárstve, k ekonomickým otázkam sa zo začiatku postavila zo stredo-ľavicovej pozície, čo na druhom kongrese aj potvrdila. Do prvých volieb prišli *Ciudadanos* so silným sociálnym programom. Medzi charakteristiky, ktoré z *Ciudadanos* robili stranu, ktorú môžeme označiť za liberálnu, zaraďujem internacionalizmus, sekularizmus a už spomínané individuálne práva a slobody. V určitej fáze sa k tomu pridal aj zvýšený záujem o strednú triedu, súvisí to aj s postupnou zmenou v ekonomickej a sociálnej agende, *Ciudadanos* ustúpili od silného etatizmu a intervencionizmu a presadzujú viac protrhovú politiku, mimo iné aj znížením daňového zaťaženia, stále však zdôrazňujú sociálnu spravodlivosť a dôležitú úlohu štátu v rôznych oblastiach, medzi nimi aj sociálnej. Na ekonomickej osi sa tak strana posúvala postupne zľava doprava, nie je však principiálne proti zásahom štátu do ekonomiky a postojom k sociálnemu systému sa nepriblížila nemeckej FDP, ktorá je považovaná za príklad

klasických liberálov, teda napravo na ekonomickej osi. Tento posun k ekonomicky stredovej či stredo-pravej pozícii mal za následok, že sa strana čoraz viac takpovediac zmestila do zovšeobecnenej definície liberálnych strán tak ako s nimi pracovala Caroline Close v publikácii *Liberal Parties in Europe* (2019), ekonomicky od stredu napravo a kultúrne od stredu naľavo.

Vďaka širokej definícii liberalizmu sa ponúka aj prirovnanie k novému liberalizmu. V programe *Ciudadanos* môžeme nájsť nielen obsiahnuté politiky, ktoré majú viesť k oslobodeniu ľudí od chudoby, nevzdelanosti či diskriminácie, ale stretávame sa aj s dôrazom na spomínané témy v hodnotových dokumentoch strany, to všetko sa spája s pozitívne poňatým občianstvom, ktoré je príznačné pre nový liberalizmus.

K liberalizmu sa strana *Ciudadanos* sama hlási, hovoríme teraz už o druhej rovine zodpovedania výskumnej otázky, ktorou je sebaidentifikácia. Okrem toho, že sa hlási ku koreňom španielskeho liberalizmu z *Cortes de Cádiz*, sa v súčasnosti definuje ako progresívne-liberálna, ako zástupca európskeho liberalizmu v Španielsku. S touto profiláciou oficiálne prichádza v roku 2017 po štvrtom kongrese strany, na ktorom odstraňuje zo svojej ideológie odkaz na ľavicové korene strany, progresívnym liberalizmom myslia v *Ciudadanos* prepojenie protrhovej politiky so zabezpečením rovnakých príležitostí zo strany štátu.

V tomto kontexte sa ponúka téza, že povaha liberálnej strany sa odvíja aj od hlavného konkurenta, voči ktorému sa vymedzuje. V prvých rokoch sa strana *Ciudadanos* vymedzovala voči nacionalistickým stranám v Katalánsku a sociálno-ekonomická agenda nehrala tak dôležitú úlohu. Postupne sa to menilo a v ekonomických otázkach sa vymedzila voči svojim ľavicovým konkurentom, a to najmä voči *Podemos*, s ktorou bojovala o sklamaného voliča zo „starej“ politiky. Môžeme teda programový a ideologický posun do istej miery interpretovať ako dôsledok profilácie jej hlavného konkurenta.

Z hľadiska komunikácie som pracoval so štyrmi hlavnými témami, s ktorými strana oslovovala potencionálnych voličov, odpor voči katalánskemu nacionalizmu, občianstvo, boj proti korupcii a sociálna politika. Pri otázke katalánskeho nacionalizmu je evidentné, že do roku 2012 bola terčom ich kritiky najmä jazyková politika katalánskej vlády, zmenilo sa to v období poznačenom separatistickými snahami katalánskych nacionalistov, vtedy sa začala dostávať do popredia téma obrany ústavnosti a celistvosti Španielska. V oboch prípadoch však prízvukovali občiansky princíp ako niečo, čo je v opozitnom postavení voči nacionalizmu, občianstvo tak môžeme rovnako považovať za jednu z

nosných tém ich komunikácie. Tou ďalšou sa postupne stávala korupcia a transparentnosť, pomohla strane prekonať monotematickosť a osloviť širšie spektrum ľudí. Aj preto môžeme jej akcentovanie a spojenie s vymedzovaním sa voči starej politike pozorovať vo veľkej miere pri expandovaní za hranice Katalánska. Čo sa týka sociálnej politiky, dochádzalo k zmenám najmä v obsahu. Zmena súvisela s vyššie opísaným prerodom v ideologickej profilácii strany. *Ciudadanos* chceli potencionálnym voličom vyslať signál, že nebudú zasahovať do ekonomiky v takej miere ako ľavicové strany.

Dnes môžeme o *Ciudadanos-Partido de la Ciudadanía* hovoriť ako o strane, ktorá je liberálna sama pre seba a na základe jej hodnotových východísk ako individuálne práva, osobná a do značnej miery ekonomická sloboda, ju môžeme označiť za liberálnu aj samú o sebe. Stala sa súčasťou španielskeho stranického systému a k expanzií za hranice Katalánska jej dopomohlo upriamenie pozornosti celého Španielska na katalánsku otázku, zmeny v komunikácii a nespokojnosť Španielov so situáciou v krajine a tradičnými stranami. Nacionalizmus, ktorý bol podnetom pre jej vznik, nabral v Španielsku na intenzite a *Ciudadanos* chcú ponúkať odpoveď, nový projekt pre Španielsko integrujúci všetkých jeho občanov.

## Použitá literatura

ABC.es. *Europa, para sus ciudadanos* [online]. 2009 [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.abc.es/20090415/catalunya-catalunya/europa-para-ciudadanos-20090415.html>.

ABEJÓN-MENDOZA, Paloma a Javier MAYORAL-SÁNCHEZ. Persuasión a través de Facebook de los candidatos en las elecciones generales de 2016 en España. *El profesional de la información*. 2017. roč. 26, č. 5, s. 928–936.

ADURIZ, Iñigo. “*Quiero llevar el concepto liberal europeo al Gobierno de España*” [online]. 2017 [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.cambio16.com/rivera-mi-objetivo-es-llevar-el-concepto-liberal-europeo-al-gobierno-de-espana/>.

ALBALADEJO, Tomás. The Cortes of Cadiz: Discourses for the Constitution and for Everyday Life. ROBERTS, Stephen G.H. a Adam SHARMAN. *1812 Echoes: The Cadiz Constitution in Hispanic History, Culture and Politics*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing. 2013. s. 69–85. ISBN 978-1-4438-4671-4.

ALDE Party. *Freedom, opportunity, prosperity: the Liberal vision for the future of Europe* [online]. Madrid, 2018 [cit. 2019-5-6]. Dostupné z: [https://www.aldeparty.eu/sites/alde/files/40-Resolutions/2019\\_freedom\\_opportunity\\_prosperity\\_the\\_liberal\\_vision\\_for\\_the\\_future\\_of\\_europe\\_0.pdf](https://www.aldeparty.eu/sites/alde/files/40-Resolutions/2019_freedom_opportunity_prosperity_the_liberal_vision_for_the_future_of_europe_0.pdf).

ÁNGEL SANZ, Luis. *Ciudadans 'ficha' a Joaquín Sabina para su campaña 'Mejor unidos'* [online]. 2012 [cit. 2019-5-10]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2012/11/05/barcelona/1352135887.html>.

BARAS, Montserrat a Galceran ORRIOLS. *Ciudadans de Catalunya: ¿Cómo son los fundadores del nuevo partido político catalán?* [online]. Valencia, 2007 [cit. 2019-3-5]. Dostupné z: <https://aecpa.es/files/congress/8/actas/area3/GT-7/BARAS-MONSERRAT.pdf>.

BAUZÀ, Jaume. *El recuento de votos revela irregularidades en la votación a la ejecutiva de Ciudadans* [online]. 2007 [cit. 2019-3-24]. Dostupné z: [https://elpais.com/diario/2007/07/04/catalunya/1183511248\\_850215.html](https://elpais.com/diario/2007/07/04/catalunya/1183511248_850215.html).

BUSKY, Donald F. *Democratic Socialism: A Global Survey*. New York: Praeger Publishers, 2000. ISBN 978-0-275-96886-1.

CALERO VAQUERA, M<sup>a</sup> Luisa. La incidencia del “Foro Babel” en la sociedad catalana. *Estudios de Lingüística del Español*. 2002. č. 16. ISSN 1139-8736.

CAMINAL, Danny a Camila TOVAR. *Albert Rivera: "Solo se podrá dialogar si primero hay elecciones"* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20170922/albert-rivera-referendum-dialogo-elecciones-entrevista-6305349>.

CAMPILLOS, Carlos. *Campaña para las europeas: Ciudadanos (C's)* [online]. 2014 [cit. 2019-4-1]. Dostupné z: <https://cceuropa.net/2014/05/22/campana-para-las-europeas-ciudadanos-cs/>.

CASAL, Luisa. *Ciudadans se divide: una parte del sector crítico se une al proyecto de Fernando Savater* [online]. 2007 [cit. 2019-4-15]. Dostupné z: [https://www.elconfidencial.com/espana/2007-07-17/ciudadans-se-divide-una-parte-del-sector-critico-se-une-al-proyecto-de-fernando-savater\\_521916/](https://www.elconfidencial.com/espana/2007-07-17/ciudadans-se-divide-una-parte-del-sector-critico-se-une-al-proyecto-de-fernando-savater_521916/).

CASPERSEN, Nina. The Catalan Independence Referendum: Conflicting Claims and International Responses. CASPERSEN, Nina, Matt QVROTRUP, Daniel TURP a Yanina WELP. *The Catalan Independence referendum: An assessment of the process of self-determination*. Montréal: IRAI, 2017. s. 21–36.

CASTEDO, Antía. *Elecciones en España: Vox, en qué se parece el partido de extrema derecha de España a los fenómenos de Trump y Bolsonaro* [online]. 2019 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-48051726>

CHAVES-MONTERO, Alfonso, GADEA-AIELLO, Walter Federico a AGUADED-GÓMEZ José Ignacio. La comunicación política en las redes sociales durante la campaña electoral de 2015 en España : uso, efectividad y alcance. *Perspectivas de la Comunicación*. 2017. roč. 10, č. 1, s. 55–83.

Ciudadanos. *Albert Rivera: 'La política lingüística de Montilla, la de la imposición, ha sido la más perjudicial para el uso del catalán'* [online]. 2010a [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/noticia/albert-rivera-la-politica-linguistica-de-montilla-la-de-la-imposicion-ha-sido-la-mas-perjudicial-para-el-uso-del-catalan/4033>.

Ciudadanos. Ara sí, Votarem. Spot Cs Cataluña 2017. In: *Youtube* [online]. 2.12.2017a [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=C4MsFbRcGY4>.

Ciudadanos. *Carmen de Rivera: 'Cualquier reducción en bienestar social es un paso atrás para nuestra comunidad'* [online]. 2012a [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/noticia/carmen-de-rivera-cualquier-reduccion-en-bienestar-social-es-un-paso-atras-para-nuestra-comunidad/5057>.

Ciudadanos. *Ciudadanos: campañas diferentes* [online]. 2008a [cit. 2019-3-25]. Dostupné

z: <https://www.ciudadanos-cs.org/noticia/ciudadanos-campanas-diferentes/69>.

Ciudadanos. *Ciudadanos recordará a PP y PSOE desde el Congreso que 'el pacto con los nacionalistas no es posible'* [online]. 2008b [cit. 2019-3-25]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/ciudadanos-recordara-a-pp-y-psoe-desde-el-congreso-que-el-pacto-con-los-nacionalistas-no-es-posible/12>.

Ciudadanos. *Ciudadans (C's) presenta su campaña electoral bajo el lema: 'Rebélate'* [online]. 2010b [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: [https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/Ciudadans\\_Cs\\_presenta\\_su\\_campana\\_electoral\\_bajo\\_el\\_lema\\_Rebelate/4169/](https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/Ciudadans_Cs_presenta_su_campana_electoral_bajo_el_lema_Rebelate/4169/).

Ciudadanos. C's - Algo está pasando en España... In: *Youtube* [online]. 24.11.2007 [cit. 2019-4-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oPe0DvcblHc>.

Ciudadanos. *C's denuncia que las subvenciones a las Fundaciones de los Partidos Políticos se otorguen en funció* [online]. 2008c [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/c-s-denuncia-que-las-subvenciones-a-las-fundaciones-de-los-partidos-politicos-se-otorguen-en-funcio/158>.

Ciudadanos. C's - Manifestación contra las 65 horas 07-10-2008. In: *Youtube* [online]. 08.10.2008d [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=MDp0VQ8Bzk8&gl=ES&hl=es>.

Ciudadanos. *C's pide una comisión de investigación, para esclarecer responsabilidades políticas, por el dinero público perdido en Spanair* [online]. 2012b [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/noticia/c-s-pide-una-comision-de-investigacion-para-esclarecer-responsabilidades-politicas-por-el-dinero-publico-perdido-en-spanair/5070>.

Ciudadanos. *El nuevo proyecto común para España* [online]. 2015a [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: <http://servicios.lasprovincias.es/documentos/programa-electoral-ciudadanos-20D-2015.pdf>.

Ciudadanos. *Estrategia* [online]. 2017b [cit. 2019-4-12]. Dostupné z: [https://www.ciudadanos-cs.org/var/public/sections/page-estrategia/estrategia.pdf?\\_\\_v=484\\_3](https://www.ciudadanos-cs.org/var/public/sections/page-estrategia/estrategia.pdf?__v=484_3).

Ciudadanos. *Firma el Manifiesto por la lengua común* [online]. 2008e [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/firma-el-manifiesto-por-la-lengua-comun/442>.

Ciudadanos. *Javier Nart y Juan Carlos Girauta juran su cargo como eurodiputados en el Congreso* [online]. 2014 [cit. 2019-4-1]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos->

cs.org/prensa/Javier\_Nart\_y\_Juan\_Carlos\_Girauta\_juran\_su\_cargo\_como\_eurodiputados\_en\_el\_Congreso/6937/.

Ciudadanos. La Unión Europea: El mayor invento del siglo XX. In: *Facebook* [online]. 09.05.2018 [cit. 2019-4-16]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/watch/?v=10156546732627755>.

Ciudadanos. *Miles de personas marchan en Barcelona contra el 'totalitarismo lingüístico' de la Generalitat* [online]. 2008f [cit. 2019-3-25]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/noticia/miles-de-personas-marchan-en-barcelona-contr-el-totalitarismo-linguistico-de-la-generalitat/851>.

Ciudadanos. *Nuestros Valores* [online]. 2017c [cit. 2019-4-12]. Dostupné z: [https://www.ciudadanos-cs.org/var/public/sections/page-nuestros-valores/nuestros-valores.pdf?\\_\\_v=484\\_3](https://www.ciudadanos-cs.org/var/public/sections/page-nuestros-valores/nuestros-valores.pdf?__v=484_3).

Ciudadanos. *Parlament: Cs denuncia que el Govern de Catalunya no prioriza el gasto público en materia social* [online]. 2008g [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/parlament-cs-denuncia-que-el-govern-de-catalunya-no-prioriza-el-gasto-publico-en-materia-social/215>.

Ciudadanos. *Programa Electoral* [online]. 2008h [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: [http://web.archive.org/web/20081203091823/http://www.ciudadanos-cs.org/programas/CS\\_programa\\_electoral\\_generales\\_2008.pdf](http://web.archive.org/web/20081203091823/http://www.ciudadanos-cs.org/programas/CS_programa_electoral_generales_2008.pdf).

Ciudadanos. *Programa Electoral* [online]. 2019 [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: [https://www.ciudadanos-cs.org/var/public/sections/page-programa-electoral-elecciones-2019-generales-28a/programa-electoral-lectura-facil.pdf?\\_\\_v=3](https://www.ciudadanos-cs.org/var/public/sections/page-programa-electoral-elecciones-2019-generales-28a/programa-electoral-lectura-facil.pdf?__v=3).

Ciudadanos. ¿Qué es Ciudadanos? Albert Rivera te lo explica. In: *Youtube* [online]. 13.02.2015b [cit. 2019-4-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bwzD3Ids5mI>.

Ciudadanos. *Rivera: Por primera vez en más de 70 años se podría estudiar conjuntamente en castellano y en catalán* [online]. 2011 [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/noticia/rivera-por-primera-vez-en-mas-de-70-anos-se-podria-estudiar-conjuntamente-en-castellano-y-en-catalan/4536>.

Ciudadanos. *Se presenta una proposición no de ley en el Congreso para defender la enseñanza en castellano* [online]. 2008i [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: <https://www.ciudadanos-cs.org/prensa/se-presenta-una-proposicion-no-de-ley-en-el-congreso-para-defender-la-ensenanza-en-castellano/244>.

Ciudadans. *Cien propuestas para mejorar Cataluña* [online]. 2006 [cit. 2019-3-6].

Dostupné z: <https://e00-elmundo.uecdn.es/especiales/2006/10/elecciones-cataluna/programas/ciutadans.pdf>.

Ciutadans. *Francesc de Carreras sienta las bases del nuevo Ideario de Ciutadans* [online]. 2007 [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: [http://web.archive.org/web/20071224182924/http://www.ciutadans-ciudadanos.net/news.php?id\\_pagina=19&id\\_post=3291](http://web.archive.org/web/20071224182924/http://www.ciutadans-ciudadanos.net/news.php?id_pagina=19&id_post=3291).

Ciutadans de Catalunya. *Historia* [online]. 2006 [cit. 2019-2-28]. Dostupné z: [https://web.archive.org/web/20090307123826/http://www.ciutadansdecatalunya.info/main.php?id\\_pagina=49](https://web.archive.org/web/20090307123826/http://www.ciutadansdecatalunya.info/main.php?id_pagina=49).

CLOSE, Caroline. The Liberal party family ideology: Distinct, but diverse. VAN HAUTE, Emilie a Caroline CLOSE, ed. *Liberal Parties in Europe*. Abingdon: Routledge, 2019. s. 326–347. ISBN 978-0815372387.

COMPANY, Enric. *Ciutadans elige como presidente a Albert Rivera, un abogado de 27 años* [online]. 2006 [cit. 2019-2-25]. Dostupné z: [https://elpais.com/diario/2006/07/10/catalunya/1152493648\\_850215.html](https://elpais.com/diario/2006/07/10/catalunya/1152493648_850215.html).

COMPANY, Enric. *Intelectuales catalanes promueven un partido antinacionalista* [online]. 2005 [cit. 2019-2-25]. Dostupné z: [https://elpais.com/diario/2005/06/08/espana/1118181617\\_850215.html](https://elpais.com/diario/2005/06/08/espana/1118181617_850215.html).

*Constitución Política de la Monarquía Española*. Cádiz: Imprenta Real, 1812.

CRAMERI, Kathryn. Anti-Catalanism, Moral Panics and the Catalan Language: The Case of Ciudadanos de segunda. *Journal of Iberian and Latin American Research*. 2015. roč. 21, č. 2, s. 184–198.

D66. *Meer werk – bereikbaar voor iedereen* [online]. 2017 [cit. 2019-4-14]. Dostupné z: <https://verkiezingsprogramma.d66.nl/programma/meer-werk-bereikbaar-voor-iedereen/>.

DAVIS, Andrew. The November 2003 Elections in Catalonia: A Landmark Change in the Catalan Political Landscape. *South European Society and Politics*. 2004. roč. 9, č. 3, s. 137–148.

DE AZÚA, Félix et al. *Por un nuevo partido político en Cataluña* [online]. 2005 [cit. 2018-12-27]. Dostupné z: <https://www.lettraslibres.com/mexico-espana/por-un-nuevo-partido-politico-en-cataluna>.

Diario CÓRDOBA. *Ciudadanos elegirá candidato en primarias el 6 de febrero* [online]. 2015 [cit. 2019-5-10]. Dostupné z:

[https://www.diariocordoba.com/noticias/cordobaandalucia/ciudadanos-elegira-candidato-primarias-6-febrero\\_936075.html](https://www.diariocordoba.com/noticias/cordobaandalucia/ciudadanos-elegira-candidato-primarias-6-febrero_936075.html).

DÍAZ, Paula. *Inés Arrimadas: "Albiol va a tener que apoyarnos para que gobiernen los separatistas"* [online]. 2015 [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.publico.es/politica/entrevista-ines-arrimadas-mas-responsabilidad.html>.

E. CUÉ, Carlos. *Post-election Spain: "Agreeing to agree" is the only certainty so far* [online]. 2019a [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: [https://elpais.com/elpais/2019/05/08/inenglish/1557300125\\_683203.html](https://elpais.com/elpais/2019/05/08/inenglish/1557300125_683203.html).

E. CUÉ, Carlos. *Post-election Spain: Don't expect governing deals anytime soon* [online]. 2019b [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: [https://elpais.com/elpais/2019/04/30/inenglish/1556608489\\_985863.html](https://elpais.com/elpais/2019/04/30/inenglish/1556608489_985863.html).

El Confidencial. *Albert Rivera será candidato de Ciudadans a las elecciones generales por Barcelona* [online]. 2008 [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: [https://www.elconfidencial.com/archivo/2008/01/02/3\\_albert\\_rivera\\_candidato\\_ciudadans\\_elecciones\\_generales\\_barcelona.html](https://www.elconfidencial.com/archivo/2008/01/02/3_albert_rivera_candidato_ciudadans_elecciones_generales_barcelona.html).

elEconomista.es. *Albert Rivera explica que Ciudadanos defiende una economía de mercado con justicia social* [online]. 2015 [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: <https://www.eleconomista.es/economia/noticias/6524274/03/15/Albert-Rivera-explica-que-Ciudadanos-defiende-una-economia-de-mercado-con-justicia-social.html>.

Elff, Martin. 'On the Distinctiveness of Party Families'. Pripravené na 71. výročnej konferencii Midwest Political Science Association. Chicago, 2013.

EL MUNDO. *Abandonan Ciudadans 20 líderes y militantes por discrepancias con la dirección de Rivera* [online]. 2007a [cit. 2019-3-20]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2007/07/19/espana/1184843062.html>.

EL MUNDO. *El congreso de Ciudadans rechaza el informe de gestión presentado por Albert Rivera* [online]. 2007b [cit. 2019-3-20]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/30/espana/1183229487.html>.

EL MUNDO. *El Estatut sale adelante con el 74% del voto, pero la participación no llega al 50%* [online]. 2006a [cit. 2019-3-4]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2006/06/18/espana/1150653842.html>.

EL MUNDO. *La plataforma Ciudadans de Catalunya se constituye como partido político* [online]. 2006b [cit. 2019-3-4]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2006/07/09/espana/1152475280.html>.

EL MUNDO. *Puigdemont encabezará una lista el 21-D bajo el nombre de 'Junts per Catalunya'* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/cataluna/2017/11/13/5a09d80b468aeb6b328b467e.html>.

EL PAÍS. *Catalan election: separatists win most seats, Ciudadanos the most-voted party* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: [https://elpais.com/elpais/2017/12/21/inenglish/1513880840\\_020831.html](https://elpais.com/elpais/2017/12/21/inenglish/1513880840_020831.html).

EL PAÍS. *Desnudo para presidir la Generalitat* [online]. 2006 [cit. 2019-3-16]. Dostupné z: [https://elpais.com/elpais/2006/09/16/actualidad/1158394620\\_850215.html](https://elpais.com/elpais/2006/09/16/actualidad/1158394620_850215.html).

EL PAÍS. *'Manifiesto por una lengua común'* [online]. 2008 [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: [https://elpais.com/elpais/2008/06/23/actualidad/1214209045\\_850215.html](https://elpais.com/elpais/2008/06/23/actualidad/1214209045_850215.html).

EL PAÍS. *Resultados Electorales en Total España: Elecciones Europeas 2014 en EL PAÍS* [online]. 2014 [cit. 2019-4-1]. Dostupné z: <https://resultados.elpais.com/elecciones/2014/europeas/>.

EL PAÍS. *Resultats Electorals a Total Espanya: Eleccions Generals 2015 | EL PAÍS Catalunya* [online]. 2015 [cit. 2019-4-1]. Dostupné z: <https://resultados.elpais.com/resultats/eleccions/2015/generals/congreso/index.html>.

EL PAÍS. *Resultats Electorals a Total Espanya: Eleccions Generals 2016 | EL PAÍS Catalunya* [online]. 2016 [cit. 2019-4-1]. Dostupné z: <https://resultados.elpais.com/resultats/eleccions/2016/generals/congreso/>.

EL PAÍS. *Resultats Electorals a Total Espanya: Eleccions Generals 2019 | EL PAÍS Catalunya* [online]. 2019 [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: <https://cat.elpais.com/resultats/eleccions/2019/generals/congreso/index.html>.

EL PAÍS. *Robles deja su acta de diputado de Ciudadanos en el Parlament* [online]. 2009 [cit. 2019-3-23]. Dostupné z: [https://elpais.com/elpais/2009/09/02/actualidad/1251879425\\_850215.html](https://elpais.com/elpais/2009/09/02/actualidad/1251879425_850215.html).

El Periódico. *Resultados del referéndum en Catalunya: con datos por municipios, comarcas y provincias* [online]. 2017 [cit. 2019-4-30]. Dostupné z: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20171006/resultados-referendum-cataluna-2017-6319340>.

FDP. *Programm zur Bundestagswahl 2017 – FDP* [online]. 2017 [cit. 2019-4-14]. Dostupné z: <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2017/08/07/20170807-wahlprogramm-wp-2017-v16.pdf>.

FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. Stranicko-politické rodiny a ideologické sektory: Příspěvek k diskusi o pojetí rodin politických stran. *Středoevropské politické studie* [online]. 2001 [cit. 2019-1-4]. roč. 3, č. 2. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3857>.

FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal. 1998. ISBN 80-85947-31-5.

FREIRE, André a Emmanouil TSATSANIS. 'Party families, ideological distinctiveness and cohesion: A strong test of the heuristics of the concept of "familles spirituelles"'. Prezentované na *ECPR General Conference*. Montreal, 2015.

GARCÍA, Jesús a Àngels PIÑOL. *Jordi Cañas abandona su escaño tras ser imputado por fraude fiscal* [online]. 2014 [cit. 2019-5-10]. Dostupné z: [https://elpais.com/ccaa/2014/04/25/catalunya/1398420233\\_445721.html](https://elpais.com/ccaa/2014/04/25/catalunya/1398420233_445721.html).

GAYA, M. Helena. *La oposición acusa a la Generalitat de xenofobia y de sacar el castellano de las calles* [online]. 2008 [cit. 2019-4-19]. Dostupné z: [https://www.elconfidencial.com/espana/2008-06-06/la-oposicion-acusa-a-la-generalitat-de-xenofobia-y-de-sacar-el-castellano-de-las-calles\\_200705/](https://www.elconfidencial.com/espana/2008-06-06/la-oposicion-acusa-a-la-generalitat-de-xenofobia-y-de-sacar-el-castellano-de-las-calles_200705/).

Generalitat de Catalunya. *Resultats electorals. Departament de Politiques Digitals i Administració Pública* [online]. [cit. 2019-3-20]. Dostupné z: [http://politiquesdigitals.gencat.cat/ca/pgov\\_ambits\\_d\\_actuacio/pgov\\_eleccions/pgov\\_dades\\_electorals/resultats-2/?a=a&id\\_eleccions=A20031&id\\_territori=CA09](http://politiquesdigitals.gencat.cat/ca/pgov_ambits_d_actuacio/pgov_eleccions/pgov_dades_electorals/resultats-2/?a=a&id_eleccions=A20031&id_territori=CA09).

GUNTERMANN, Eric et al. A study of voting behaviour in an exceptional context: the 2017 Catalan election study. *European Political Science* [online]. 2018 [cit. 2019-4-20]. s. 1–14. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1057%2Fs41304-018-0173-8>.

HLOUŠEK, Vít a Lubomír KOPEČEK. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3192-6.

KASSAM, Ashifa. *Ciudadanos, the 'Podemos of the right', emerges as political force in Spain* [online]. 2015 [cit. 2019-4-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/13/ciudadanos-podemos-of-right-political-force-spain-albert-rivera>.

Liberal International. *Manifesto Liberal 2017* [online]. 2017 [cit. 2019-5-6]. Dostupné z: <https://liberal-international.org/who-we-are/our-mission/landmark-documents/political-manifestos/liberal-manifesto-2017/manifesto-liberal-2017/>.

Liberal International. *Oxford Manifesto 1997: The Liberal Agenda for the 21st Century* [online]. 1997 [cit. 2019-5-6]. Dostupné z: <https://liberal-international.org/who-we-are/our-mission/landmark-documents/political-manifestos/oxford-manifesto-1997/>.

Libertad Digital. *Albert Rivera: "Lucharemos por una Cataluña donde puedas sentirte catalán y español sin que te digan facha"* [online]. 2006 [cit. 2019-4-17]. Dostupné z: <https://www.libertaddigital.com/nacional/albert-rivera-lucharemos-por-una-cataluna-donde-puedas-sentirte-catalan-y-espanol-sin-que-te-digan-facha-1276291631/>.

Libertad Digital. *Rivera, en "La Mañana": "Tenemos que salir a la calle, no queda otra"* [online]. 2009 [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: <https://www.libertaddigital.com/sociedad/rivera-en-la-manana-tenemos-que-salir-a-la-calle-no-queda-otra-1276350121/>.

LIPSET, Seymour Martin a Stein ROKKAN. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives*. New York: Free Press, 1967.

MAIR, Peter a Cas MUDDE. The Party Family and its Study. *Annual Review of Political Science*. 1998. roč. 1, č. 1, s. 211–229.

MARGULIES, Ben. The future of the liberal party family: A survey of new liberal parties and other trends. *Rivista Italiana di Scienza Politica*. 2014. roč. 44, č. 3, s. 267–298.

MARTÍ, David. The 2012 Catalan Election: The First Step Towards Independence?. *Regional & Federal Studies*. 2013. roč. 23, č. 4, s. 507–516.

MATEO, Juan José. *Ciudadanos elimina la socialdemocracia de su ideario y abraza el liberalismo progresista* [online]. 2017 [cit. 2019-4-4]. Dostupné z: [https://elpais.com/politica/2017/02/04/actualidad/1486205681\\_943757.html](https://elpais.com/politica/2017/02/04/actualidad/1486205681_943757.html).

MATEO, Juan José. *Ciutadans encabeza la oposició al independentisme a costa del PP* [online]. 2015 [cit. 2019-4-13]. Dostupné z: [https://elpais.com/ccaa/2015/09/27/catalunya/1443366556\\_384355.html](https://elpais.com/ccaa/2015/09/27/catalunya/1443366556_384355.html).

MATEO, Juan José a Àngels PIÑOL. *Rivera refuerza su poder en Ciudadanos* [online]. 2016 [cit. 2019-3-23]. Dostupné z: [https://elpais.com/politica/2016/12/17/actualidad/1481994343\\_519747.html](https://elpais.com/politica/2016/12/17/actualidad/1481994343_519747.html).

MATEO, Juan José a Javier AYUSO. *Rivera: "España necesita un partido nuevo, con las manos limpias"* [online]. 2015 [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: [https://elpais.com/politica/2015/10/02/actualidad/1443800959\\_707380.html](https://elpais.com/politica/2015/10/02/actualidad/1443800959_707380.html).

MATEO, Juan José a Javier AYUSO. *Rivera: “Voy a pedirle a Rajoy que impulse las reformas que necesitan los catalanes”* [online]. 2016 [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: [https://elpais.com/politica/2016/11/04/actualidad/1478270231\\_631306.html](https://elpais.com/politica/2016/11/04/actualidad/1478270231_631306.html).

MAURICE, Eric. *Ciudadanos leader: 'Reform Spain, not just Catalonia'* [online]. 2017 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://euobserver.com/beyond-brussels/140125>.

MAYOR, Leonor. *Los diputados de Ciutadans dan la espalda a Albert Rivera* [online]. 2009 [cit. 2019-3-23]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2009/04/20/barcelona/1240224941.html>.

MCLEAN, Iain a Alistair MCMILLAN, ed. *The concise Oxford dictionary of politics*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 0192802763.

MINDER, Raphael. *Los separatistas mantienen el poder tras las elecciones regionales en Cataluña* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/es/2017/12/21/cataluna-espana-puigdemont-elecciones/>.

MINDER, Raphael. *Rajoy Government in Spain Is Threatened by Verdicts in Corruption Case* [online]. 2018 [cit. 2019-4-30]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/05/25/world/europe/spain-rajoy-corruption.html>.

MONDELO, Víctor. *Barcelona, la conquista imposible de C's* [online]. 2011 [cit. 2019-5-12]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/23/barcelona/1306165968.html>.

MORAGA, Carmen. *Ciudadanos: doce años de virajes ideológicos para acabar compitiendo por la derecha con el PP* [online]. 2018 [cit. 2019-3-24]. Dostupné z: [https://www.eldiario.es/politica/Ciudadanos-Albert\\_Rivera-vaivenes-ideologia-alianzas\\_0\\_806670041.html](https://www.eldiario.es/politica/Ciudadanos-Albert_Rivera-vaivenes-ideologia-alianzas_0_806670041.html).

MURIEL, Eduardo. *El origen de Ciudadanos: del activismo a la lucha institucional* [online]. 2015 [cit. 2019-3-3]. Dostupné z: <https://www.lamarea.com/2015/11/10/el-origen-de-ciudadanos-del-activismo-a-la-lucha-institucional/>.

MÜLLER, John. *#Ciudadanos. Deconstruyendo a Albert Rivera: Las respuestas a las diez grandes preguntas sobre Ciudadanos*. Barcelona: Centro Libros PAPF, 2015. ISBN 978-84-234-2107-7.

NACARINO-BRABO, Aurora. ¡Es la comunicación, estúpido!. MÜLLER, John. *#Ciudadanos. Deconstruyendo a Albert Rivera: Las respuestas a las diez grandes preguntas sobre Ciudadanos*. Barcelona: Centro Libros PAPF, 2015. s. 119–129. ISBN 978-84-234-2107-7.

NACARINO-BRABO, Aurora. Walk Together: Decalogue of Progressive Liberalism. OFFEREIN, Camille. *Basic Values of Progressive Liberalism: A European Perspective* [online]. 2018 [cit. 2019-05-04]. s. 154–157. Dostupné z: [https://www.liberalforum.eu/wp-content/uploads/2018/11/Richtingwijzers\\_def.pdf](https://www.liberalforum.eu/wp-content/uploads/2018/11/Richtingwijzers_def.pdf).

NÚÑEZ, Lidia. Nuanced liberalism: The weakness of liberal parties in Spain. VAN HAUTE, Emilie a Caroline CLOSE, ed. *Liberal Parties in Europe*. Abingdon: Routledge, 2019, s. 205–224. ISBN 978-0815372387.

OLZOG, Günter a Hans-J LIESE. *Die politischen Parteien in der Bundesrepublik Deutschland: Geschichte - Programmatik - Organisation - Personen - Finanzierung mit Text d. Parteiengesetzes*. München: Olzog, 1985. ISBN 3-7892-7178-0.

ORRIOLS, Lluís. *Ciutadans, ¿un partido de izquierdas o de derechas* [online]. 2013 [cit. 2019-5-10]. Dostupné z: [https://elpais.com/ccaa/2013/08/17/catalunya/1376770776\\_741778.html](https://elpais.com/ccaa/2013/08/17/catalunya/1376770776_741778.html).

ORRIOLS, Lluís a Guillermo CORDERO. The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of Podemos and Ciudadanos in the 2015 General Election. *South European Society and Politics*. 2016. roč. 21, č. 4, s. 469–492.

PALLARÉS, Francesc a Jordi MUÑOZ. The Autonomous Elections of 1 November 2006 in Catalonia. *Regional and Federal Studies*. 2008. roč. 18, č. 4, s. 449–464.

PAQUETTE, Gabriel. Introduction: Liberalism in the Early Nineteenth- century Iberian World. *History of European Ideas*. 2015. roč. 41, č. 2, s. 153–165.

PIÑA, Raúl. *Albert Rivera: 'Algunos proponen redistribuir la miseria, Ciudadanos propone redistribuir la riqueza'* [online]. 2015a [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/espana/2015/07/02/5594f94d268e3eda7e8b457e.html>.

PIÑA, Raúl. *Albert Rivera apuesta por un Gobierno profesional para 'cambiarlo todo sin romperlo todo'* [online]. 2015b [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/espana/2015/07/05/559912f2e2704e0f6e8b4572.html>.

PONCE DE LEÓN, Rodrigo a Irene CASTRO. *Rajoy cesa al Govern, disuelve el Parlament y convoca elecciones para el 21 de diciembre* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: [https://www.eldiario.es/politica/Rajoy-cesa-Puigdemont-Govern\\_0\\_701680927.html](https://www.eldiario.es/politica/Rajoy-cesa-Puigdemont-Govern_0_701680927.html).

PRIETO, María Antonia. «Somos un partido laico y estamos a favor de los matrimonios homosexuales» [online]. 2006 [cit. 2019-4-17]. Dostupné z:

[https://www.abc.es/hemeroteca/historico-03-11-2006/abc/Nacional/somos-un-partido-laico-y-estamos-a-favor-de-los-matrimonios-homosexuales\\_1524070140251.html](https://www.abc.es/hemeroteca/historico-03-11-2006/abc/Nacional/somos-un-partido-laico-y-estamos-a-favor-de-los-matrimonios-homosexuales_1524070140251.html).

PUENTE, Arturo. *Las tres novedades que trae Ciudadanos a la nueva política* [online]. 2015 [cit. 2019-5-10]. Dostupné z: [https://www.eldiario.es/catalunya/politica/novedades-aporta-Ciudadanos\\_0\\_359064471.html](https://www.eldiario.es/catalunya/politica/novedades-aporta-Ciudadanos_0_359064471.html).

RICO, Guillem. The 2010 Regional Election in Catalonia: A Multilevel Account in an Age of Economic Crisis. *South European Society and Politics*. 2012. roč. 17, č. 2, s. 217–238.

RICO, Guillem a Robert LIÑEIRA. Bringing Secessionism into the Mainstream: The 2012 Regional Election in Catalonia. *South European Society and Politics*. 2014. roč. 19, č. 2, s. 257–280.

RÍOS, Pere. PP y Ciutadans abandonan el Parlament en una votación sobre el franquismo [online]. 2013 [cit. 2019-5-10]. Dostupné z: [https://elpais.com/ccaa/2013/10/10/catalunya/1381424174\\_522781.html](https://elpais.com/ccaa/2013/10/10/catalunya/1381424174_522781.html).

ROBLES, Antonio. *La creación de Ciudadanos: un largo camino*. Madrid: Triacastela, 2015.

ROBLES, Antonio. *Historia de la Resistencia al nacionalismo en Cataluña*. Barcelona: Biblioteca Crónica Global, 2013.

RODON, Toni a María José HIERRO. Podemos and Ciudadanos Shake up the Spanish Party System: The 2015 Local and Regional Elections. *South European Society and Politics*. 2016. roč. 21, č. 3, s. 339–357.

RODRÍGUEZ TERUEL, Juan a Astrid BARRIO. Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain. *South European Society and Politics*. 2015. roč. 21, č. 4, s. 587–607.

RTVE.es. *Ciutadans se divide tras aprobar acudir a las europeas con la coalición derechista Libertas* [online]. 2009 [cit. 2019-4-1]. Dostupné z: <http://www.rtve.es/noticias/20090423/ciutadans-se-divide-tras-aprobar-acudir-europeas-coalicion-derechista-libertas/268846.shtml>.

RTVE.es. *Rivera sitúa a Ciudadanos en el "centro liberal progresista" y elimina la etiqueta socialdemócrata* [online]. 2017 [cit. 2019-4-14]. Dostupné z: <http://www.rtve.es/noticias/20170204/rivera-situa-ciudadanos-centro-liberal-progresista-elimina-etiqueta-socialdemocrata/1485364.shtml>.

SAEED, Saim a Harry COOPER. *Catalan leader Puigdemont lands in Brussels* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/catalan-leader->

puigdemont-in-brussels-reports-say/.

SANTOS, Pilar. El error estratégico de Ciudadanos [online]. 2018 [cit. 2019-4-30]. Dostupné z: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20180601/rivera-ciudadanos-reaccion-victoria-sanchez-mocion-censura-6852204>.

SASTRE, Daniel G. *El diputado José Domingo también abandona Ciutadans* [online]. 2009 [cit. 2019-3-4]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/elmundo/2009/05/12/barcelona/1242149050.html>.

SCHMITT, Hermann a Eftichia TEPEROGLOU. The 2014 European Parliament Elections in Southern Europe: Second-Order or Critical Elections?. *South European Society and Politics*. 2015. roč. 20, č. 3, s. 287–309.

SIAROFF, Alan. *Comparative European Party Systems: an Analysis of Parliamentary Elections since 1945*. Vyd. 2. New York: Garland, 2018. ISBN 978-1-138-88805-0.

SIMÓN, Pablo. The Challenges of the New Spanish Multipartyism: Government Formation Failure and the 2016 General Election. *South European Society and Politics*. 2016. roč. 21, č. 4, s. 493–517.

SMITH, Angel. The rise and fall of “respectable” Spanish liberalism, 1808–1923: an explanatory framework. *Journal of Iberian and Latin American Studies*. 2016. roč. 22, č. 1, s. 55–73.

STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-038-0.

SUANZES, Pablo R. De Ciutadans a Ciudadanos: Crónica de sus primeros diez años. MÜLLER, John. *#Ciudadanos. Deconstruyendo a Albert Rivera: Las respuestas a las diez grandes preguntas sobre Ciudadanos*. Barcelona: Centro Libros PAPF, 2015. s. 17–36. ISBN 978-84-234-2107-7.

TERCERO, Daniel. *Albert Rivera: “La realidad de Cataluña es que los medios de comunicación permiten, quieren y alimentan el cierre del oasis”* [online]. 2008 [cit. 2019-4-18]. Dostupné z: <http://www.vozbcn.com/2008/05/29/2288/rivera-entrevista-lavozdebarcelona/>.

VALDIVIA, Antonio Ruiz. *Inés Arrimadas: “La Historia acusará a Puigdemont, Junqueras y Forcadell de lo que están haciendo a los catalanes”* [online]. 2017 [cit. 2019-4-21]. Dostupné z: [https://www.huffingtonpost.es/2017/10/06/ines-arrimadas-la-historia-acusara-a-puigdemont-junqueras-y-forcadell-de-lo-que-estan-haciendo-a-los-catalanes\\_a\\_23234815/](https://www.huffingtonpost.es/2017/10/06/ines-arrimadas-la-historia-acusara-a-puigdemont-junqueras-y-forcadell-de-lo-que-estan-haciendo-a-los-catalanes_a_23234815/).

VINCENT, Andrew. The new liberalism and citizenship. SIMHONY, Avital Simhony a David WEINSTEIN, ed. *The New Liberalism: Reconciling Liberty and Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. s. 205–227. ISBN 978-0-521-79404-6.

WELP, Yanina. The Right To Decide? The Catalans' Dilemma. CASPERSEN, Nina, Matt QVROTRUP, Daniel TURP a Yanina WELP. *The Catalan Independence referendum: An assessment of the process of self-determination*. Montréal: IRAI, 2017. s. 5–19.

## **Tézy bakalárskej práce**

### **Zdôvodnenie výberu práce**

Prácu zaoberajúcu sa španielskou stranou *Ciudadanos* som sa rozhodol vybrať kvôli tomu, že sa v poslednom období intenzívne zaujímam o fenomén nástupu popularity liberálnych a progresívnych hnutí po celej Európe. Myslím, že tieto zmeny môžu započat' novú etapu rozloženia politických síl na starom kontinente. "Konštruktívne" trenie konzervatívcov a sociálnych demokratov, Európu do veľkej miery charakterizujúce, sa v posledných rokoch mení. Toto rozloženie síl nabúral nástup liberálnych hnutí na jednej strane a nástup politikov, ktorí sľubujú tzv. "rýchle riešenia" na strane druhej. Chcel by som analyzovať tento fenomén a ukázať ho na jednom konkrétnom príklade. To bola moja hlavná motivácia. Politickú stranu zo Španielska som si vybral preto, že moje jazykové schopnosti a získané znalosti o španielskej kultúre a histórii môžu dopomôcť k pochopeniu kontextu a špecifik španielskej politickej reality. Táto téma v sebe spája môj záujem o Španielsko a jeho politiku a záujem o fenomén vzostupu liberálnych hnutí.

### **Predpokladaný cieľ**

Cieľom môjho výskumu je zistiť, či a do akej miery môžeme politickú stranu *Ciudadanos* identifikovať ako liberálnu. Ďalším cieľom bude zmapovať jej vznik a vývoj. Sledovať budem obdobie od jej vzniku v roku 2006 až do výrazného vzostupu jej popularity v rokoch 2017 a 2018. Pozriem sa v priebehu tohto obdobia na program a činnosť strany. Na témy, ktoré komunikovala, ale aj na spôsob komunikácie. Zaujímať ma budú predovšetkým premeny, ktorými strana prešla. Dnes sa definuje ako progresívna a liberálna. Nebolo to tak od začiatku. Preto jedna z otázok, ktoré si budem klásť, je kedy, ako a prečo došlo k tejto zmene a čo to strane prinieslo.

### **Metodológia práce**

Metodológiou bakalárskej práce bude jednopřípadová štúdia. Pomocou teórií budem zisťovať, či je možné identifikovať stranu *Ciudadanos* ako liberálnu. Niektoré z teórií preto načrtnem a z nich sa pokúsim nájsť jednu najvhodnejšiu pre účely tejto práce. Pri identifikácii budem analyzovať programové dokumenty strany. Budem zisťovať, do akej miery spĺňa program charakteristiky programu liberálnej strany. Na základe analýzy programu, informácií z médií, komunikácie na sociálnych médiách, identifikujem kľúčové

témy, ktoré politická strana *Ciudadanos* od svojho vzniku komunikovala a spôsoby, ako ich komunikovala potencionálnym voličom. Budem analyzovať zmeny v témach a komunikácii, príčiny týchto zmien a ich dôsledky.

## **Základná charakteristika témy**

Téma mojej práce sa týka pôsobenia španielskej politickej strany *Ciudadanos* - *Partido de la Ciudadanía*. Táto téma spadá pod odbor politológie a to tým, že v práci bude analyzovaný vývoj politickej strany na politickej scéne a zároveň jej činnosť. Politická mapa v Španielsku sa v posledných rokoch výrazne zmenila. Veľkou mierou k tomu prispel vzostup *Ciudadanos*. Strana vznikla v Katalánsku s tým, že sama odmieta katalánsky nacionalizmus. Orientuje sa na občana a hlási sa k liberalizmu. Od svojho vzniku prešla mnohými zmenami. Z katalánskeho občianskeho hnutia sa postupne stala rešpektovaná politická sila v celej krajine.

## **Predpokladaná štruktúra práce**

1. Úvod
2. Vznik a vývoj *Ciudadanos*
3. Program
4. Komunikácia
5. Záver

## **Základná literatúra**

Abejón-Mendoza, Paloma; Mayoral-Sánchez, Javier (2017). “Persuasión a través de Facebook de los candidatos en las elecciones generales de 2016 en España”, *El profesional de la información*, v. 26, n. 5, pp. 928-936.

Antonio Robles (2015) *La creación de Ciudadanos: un largo camino*, Triacastela.

Berrocal-Gonzalo, Salomé; Martín-Jiménez, Virginia; Gil-Torres, Alicia (2017). “Líderes políticos en YouTube: información y politainment en las elecciones generales de 2016 (26J) en España”, *El profesional de la información*, v. 26, n. 5, pp. 937-946.

Chaves-Montero, A., Gadea-Aiello, W.F., Aguaded-Gómez, J.I. (2017). “La comunicación política en las redes sociales durante la campaña electoral de 2015 en España: uso, efectividad y alcance”, *Perspectivas de la Comunicación*, Vol 10, nº 1. pp. 55-83.

Juan Rodríguez Teruel & Astrid Barrio (2015) Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain, *South European Society and Politics*, 21:4, 587-607.

Kathryn Crameri (2015) Anti-Catalanism, Moral Panics and the Catalan Language: The Case of Ciudadanos de segunda, *Journal of Iberian and Latin American Research*, 21:2, 184-198.

Lluís Orriols & Guillermo Cordero (2016) The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of Podemos and Ciudadanos in the 2015 General Election, *South European Society and Politics*, 21:4, 469-492.

López-Meri, Amparo; Marcos-García, Silvia; Casero-Ripollés, Andreu (2017). “What do politicians do on Twitter? Functions and communication strategies in the Spanish electoral campaign of 2016”, *El profesional de la información*, v. 26, n. 5, pp. 795-804.

Pablo Simón (2017) The Challenges of the New Spanish Multipartyism: Government Formation Failure and the 2016 General Election, *South European Society and Politics*, 21:4, 493-517.

Toni Rodon & María José Hierro (2016) Podemos and Ciudadanos Shake up the Spanish Party System: The 2015 Local and Regional Elections, *South European Society and Politics*, 21:3, 339-357.

## **Zoznam tabuliek**

Tabuľka č. 1: Výsledky – Katalánske voľby 2003

Tabuľka č. 2: Výsledky – Katalánske voľby 2006

Tabuľka č. 3: Výsledky Ciutadans v Katalánsku – Eleccions municipals 2007

Tabuľka č. 4: Výsledky Ciutadans – Katalánske voľby 2010

Tabuľka č. 5: Výsledky Ciutadans – Katalánske voľby 2012

Tabuľka č. 6: Výsledky – Španielske parlamentné voľby 2015: Kongres

Tabuľka č. 7: Výsledky – Katalánske voľby 2017

Tabuľka č. 8: Výsledky – Španielske parlamentné voľby 2019: Kongres